

บทที่ 4

การประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

ในปัจจุบันนี้ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งสิ้น 10 กระทรวง และ 1 หน่วยงานอิสระ สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสังกัดหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ ต่างก็มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของตนเองซึ่งแตกต่างกัน จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ขาดความเป็นเอกภาพ อย่างน้อยในด้านโครงสร้างการบริหาร การขาดเอกภาพที่ว่านี้เอง ทำให้คุณภาพทางวิชาการไม่ได้มาตรฐานในระดับที่น่าพอใจ แม้ในสาขาวิชาเดียวกัน คุณภาพของผลผลิตก็มีความแตกต่างกัน การควบคุมมาตรฐาน เป็นเพียงการดูหลักสูตร ตรวจสอบเอกสาร ขาดระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล เพื่อควบคุมการผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 37)

คุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันมากว่าตกต่ำไปมาก ดังที่อดีตนายกรัฐมนตรีนายอานันท์ ปันยารชุน ได้วิจารณ์มหาวิทยาลัยไทยในวาระที่พบวงมหาวิทยาลัยครบรอบ 22 ปีว่า "คุณภาพการศึกษาไม่ได้มาตรฐาน" และนายแพทย์ประเวศ วะสี ได้วิจารณ์การศึกษาของไทยได้อย่างชัดเจนว่าเป็น "ระบบการศึกษาที่ไร้ปัญญา เรามีโครงสร้างทางการศึกษามาก ครุสสอนไปเรื่อยแต่ไม่มีปัญญา เปราะบางทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นประถม มัธยม อุดมศึกษา เป็นสภาพที่ไร้ปัญญา"

อย่างไรก็ตาม ในโลกของการแข่งขัน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่ข่าวสารข้อมูลเลื่อนไหลอย่างรวดเร็วหมด ประเด็นการปฏิรูปการศึกษาและการประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศต่าง ๆ เป็นกระแสที่สถาบันอุดมศึกษาของไทยไม่สามารถละเลยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดของประเทศในเอเชียและแปซิฟิกของนิตยสารเอเชียไคค ปราภฏว่า มหาวิทยาลัยของไทยอยู่ในอันดับที่ไม่น่าพอใจนัก แม้จะมีเสียงสะท้อนจากนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องโดยตรงถึง

ความถูกต้องของข้อมูล และดัชนีที่ใช้ในการประเมินก็ตาม แต่ก็เป็นการจตุประภายให้สถาบันอุดมศึกษาของไทยต้องทบทวนบทบาทการดำเนินงานของตนว่าจะต้องดำเนินการต่อไปอย่างไร สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งรับผิดชอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ก็ได้มีการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในรูปแบบและด้วยวิธีการต่าง ๆ มาตั้งแต่มีการก่อตั้งทบวงมหาวิทยาลัยมาแล้ว (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 1) อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าว เน้นที่การควบคุมคุณภาพของหลักสูตรเป็นสำคัญ ยังมีได้มีระบบควบคุมคุณภาพให้ครอบคลุมภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา จึงได้มีแนวคิดในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาที่พิจารณาครอบคลุมในทุกภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาขึ้น และเริ่มมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2537 โดยที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ในคราวประชุมระหว่างวันที่ 28-29 ตุลาคม พ.ศ. 2537 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ได้มองเห็นความจำเป็นในเรื่องของการประกันคุณภาพทางวิชาการในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางวิชาการสูงสุดของสังคม และมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการในระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 16) โดยได้เสนอหลักการแนวทาง และวิธีการในการประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทยขึ้นเป็นครั้งแรก (สมัยนั้นเรียกว่าการประกันคุณภาพทางวิชาการ)

จากนั้นในปี พ.ศ. 2539 ทบวงมหาวิทยาลัย ได้จัดทำประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง นโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2539 เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ต่อมา ได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดขึ้นโดยกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก และตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ความจำเป็นและหลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา

ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่มีการประเมินภารกิจดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ประกอบกับปัจจุบัน มีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ ปัจจัยดังกล่าว มีอาทิ (ทบทวนมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 1)

1. คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิต มีแนวโน้มที่จะแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยโดยรวมในระยะยาว
2. มีการแข่งขันในเชิงคุณภาพของการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตในวงการอุดมศึกษาทั้งภายในและภายนอกประเทศมากขึ้น
3. สถาบันอุดมศึกษา มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติมากขึ้น
4. สถาบันอุดมศึกษา มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ
5. สถาบันอุดมศึกษา จะต้องให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาล และประชาชนทั่วไป
6. สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่มีความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้
7. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน รวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา

การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย จะยึดหลักการให้เสรีภาพทางวิชาการและความมีอิสระในการดำเนินการของสถาบัน เพื่อความมีคุณภาพภายในสถาบัน

อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษา จะต้องพร้อมที่จะรับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจากภายนอก ซึ่งเป็นไปตามหลักการของความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ความสมดุลของหลักการดังกล่าว คือ แนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพอุดมศึกษาที่พึงประสงค์ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 2)

นโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย

ทบวงมหาวิทยาลัย ได้พิจารณาเห็นสมควรดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพตามมาตรฐานสากลทั่วไป เพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนระดับสูงของประเทศที่กำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นการสนองต่อนโยบายของรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ต่อไป

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการด้านคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบและมีกลไกที่เหมาะสม ทบวงมหาวิทยาลัย จึงได้ประกาศนโยบายและแนวปฏิบัติในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ทบวงมหาวิทยาลัย จะพัฒนาให้มีระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษามาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยเน้นหลักการของการให้สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการควบคุมคุณภาพทางวิชาการ และปรับปรุงการปฏิบัติภารกิจทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของความมีเสรีภาพทางวิชาการและอิสระภาพในการดำเนินงานที่สังคมหรือหน่วยงานภายนอกยังเข้าไปตรวจสอบได้ อันจะนำมาซึ่งความมีมาตรฐานทางการศึกษาที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ ทั้งนี้โดยจะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้น เพื่อกำกับดูแลและบริหารงานด้านมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนการให้การรับรองมาตรฐานการศึกษา

2. ทบวงมหาวิทยาลัย จะส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาขึ้นภายในสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ มีการสร้างกลไกการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อคุณภาพ การศึกษาที่เป็นรูปธรรมขึ้น ทั้งนี้ แต่ละสถาบันอาจจัดให้มีระบบการตรวจสอบและประเมินผลการ ดำเนินการขึ้นเป็นการภายในได้ตามความเหมาะสม

3. ทบวงมหาวิทยาลัย ได้กำหนดรูปแบบและวิธีการในการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยแต่ละสถาบันอาจนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาเพิ่มเติมให้ เหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละสถาบันได้ตามความจำเป็น

4. เพื่อให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของแต่ละสถาบันได้รับการยกย่องจาก ภายนอกโดยกว้างขวางและเป็นการแสดงถึงควมมีคุณภาพของการจัดการศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย จะจัดให้มีกลไกของการตรวจสอบและประเมินผลระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Audit) ที่แต่ละสถาบันได้จัดให้มีขึ้น ทั้งในระดับสถาบันและคณะวิชา แล้วให้การรับรองมาตรฐาน การศึกษาต่อไป

5. ทบวงมหาวิทยาลัย สนับสนุนและส่งเสริมให้หน่วยงานหรือสถาบันต่างๆ ทั้งภาครัฐและ เอกชน รวมทั้งสมาคมวิชาการหรือสมาคมวิชาชีพ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกันคุณภาพ การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

6. ทบวงมหาวิทยาลัย จะส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลข่าวสารและผลจากกิจกรรมประกัน คุณภาพการศึกษาของสถาบันต่างๆ มาเผยแพร่ต่อสังคมภายนอกให้ได้รับทราบถึงมาตรฐานการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของประเทศ ตลอดจนเป็นข้อมูลสำหรับนักศึกษาและผู้ปกครองในการเลือกสถาน ศึกษา เป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ แก่สถาบัน อุดมศึกษา เพื่อกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษามีความตื่นตัวและพัฒนาคุณภาพโดยสม่ำเสมอ

หลังจากนั้น ทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดทำเอกสารเพื่อเป็นคู่มือในการพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาระบบและกลไก การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบัน เช่น ดัชนีบ่งชี้คุณภาพการดำเนินงาน (Performance Indicators) แบบรายงานการศึกษาตนเอง (Self-Study Report) และคู่มือการตรวจสอบ และประเมินรายการประกันคุณภาพการศึกษา (Auditing and Assessment of Quality

Assurance Mechanisms Handbook) เป็นต้น และได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการอย่างต่อเนื่องเพื่อการกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาศึกษาตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญ รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พร้อมทั้งที่จะนำนโยบายและแนวปฏิบัติไปสู่การปฏิบัติ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 17)

สำหรับการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ภายหลังจากที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศนโยบายไปแล้ว ปรากฏว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้มีการดำเนินงาน และมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ มีการเผยแพร่หลักการและนโยบายเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นภายในสถาบันให้บุคลากรได้รับทราบ พยายามสร้างความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ เช่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ส่งเสริมให้มีการใช้อาคารสถานที่ ห้องสมุด ทรัพยากรการเรียนรู้ด้านต่างๆ ให้ได้ประโยชน์สูงสุด พร้อมทั้งมีระบบติดตามและประเมินผล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 27)

องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Educational Quality Assurance) เป็นการกำหนดให้มีระบบและกลไกในการควบคุม (Control) ตรวจสอบ (Audit) และการประเมิน (Assess) การดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพตามดัชนีบ่งชี้ที่กำหนด เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนได้มั่นใจว่า สถาบันนั้นๆ สามารถให้ผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังนั้น องค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพ จึงประกอบด้วย การควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ และการประเมินคุณภาพ ตามความสัมพันธ์ดังนี้

การประกันคุณภาพ = การควบคุมคุณภาพ + การตรวจสอบคุณภาพ + การประเมินคุณภาพ

หรือ

$$QA = QC + QA_v + QA_s$$

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 24

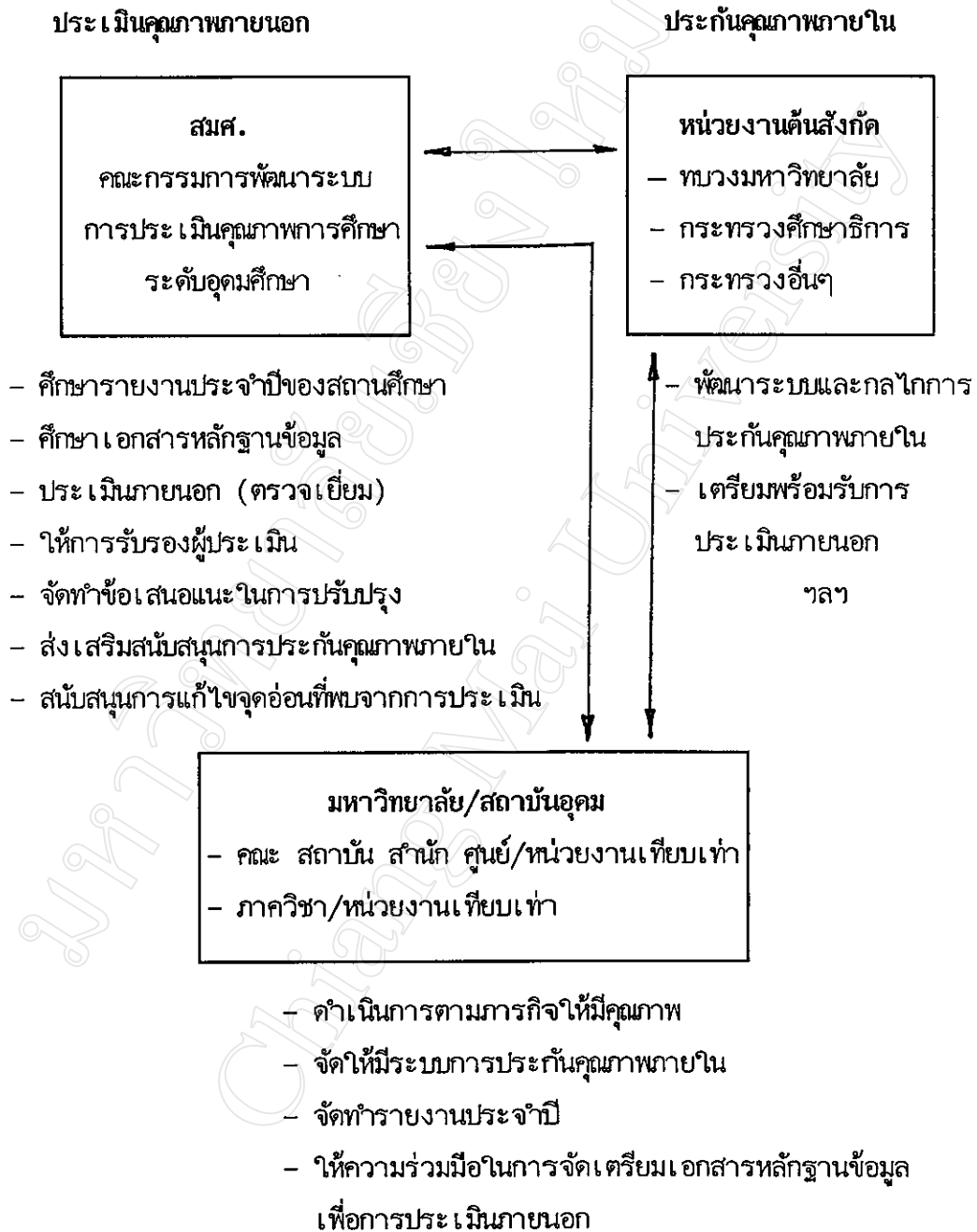
ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

การประกันคุณภาพภายในกับการประเมินภายนอก จึงเชื่อมโยงกันด้วยมาตรฐานการศึกษา ระดับอุดมศึกษา มาตรฐานการศึกษานี้ มีความสอดคล้องกับสิ่งที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประเภท และพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 15)

การประกันคุณภาพภายใน เป็นกระบวนการติดตามตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ที่มหาวิทยาลัย/สถานศึกษาต้องจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของ มหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก

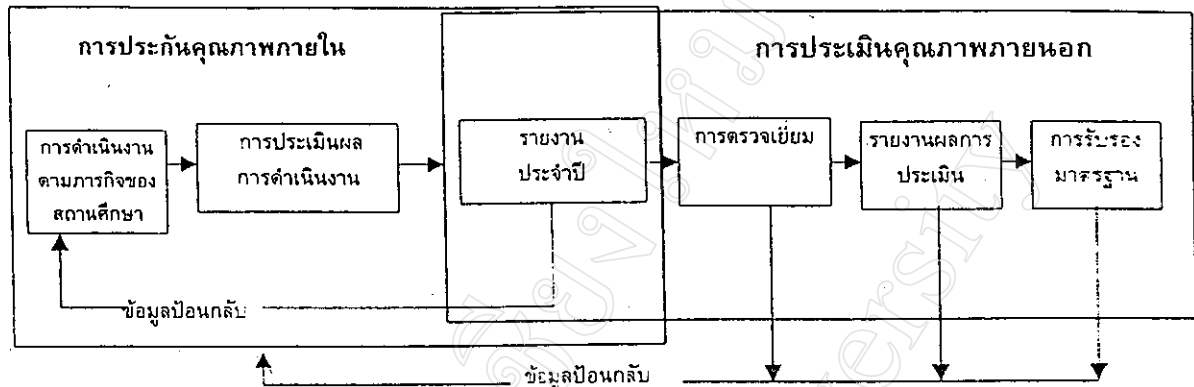
การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นงานต่อเนื่องและสัมพันธ์กับการประกันคุณภาพภายใน เป็นการตรวจสอบเบื้องต้นจากรายงานประจำปี และรายงานอื่นๆ อันเป็นผลจากการประกันคุณภาพ ภายในของมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา การตรวจสอบข้อมูล เอกสาร หลักฐาน และตรวจเยี่ยม มหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอกที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (สมศ.) ให้การรับรองเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การรับรองคุณภาพและ มาตรฐานของมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ตามแผนภูมิที่ 8 และ แผนภูมิที่ 9 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่มีบทบาทในการประกันคุณภาพภายในและการประเมิน
คุณภาพภายนอก

ที่มา: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, หน้า 16.

แผนภูมิที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับการประเมินคุณภาพภายนอก

ที่มา: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, หน้า 17.

สำหรับองค์ประกอบในการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพของทบวงมหาวิทยาลัย ในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา

การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นการทำให้มีระบบและกลไกในแต่ละองค์ประกอบของคุณภาพเพื่อกำกับการดำเนินงานของสถาบันให้ได้ผลตามดัชนีชี้วัดคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 การสร้างระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพ

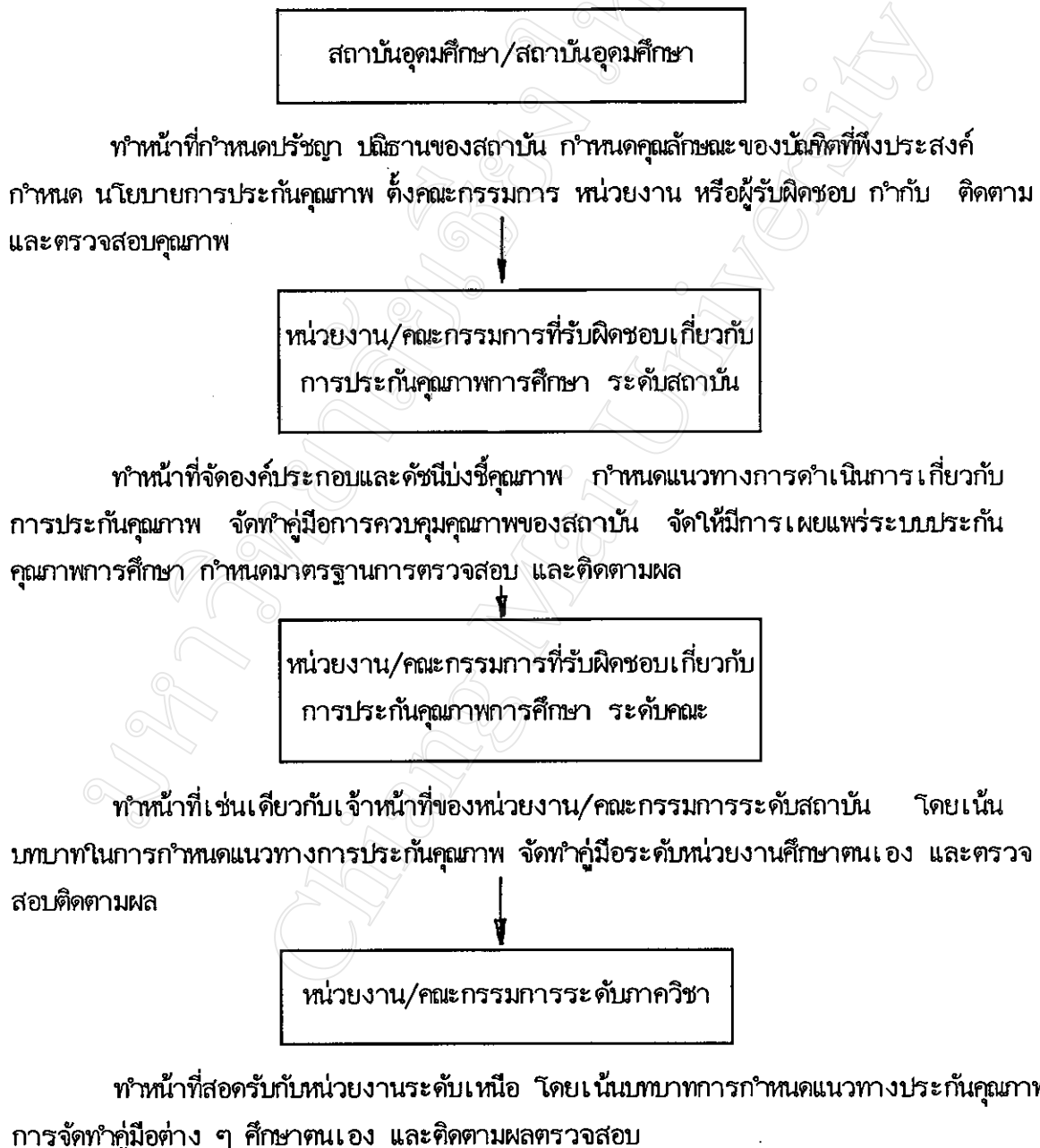
คณะวิชา สถาบันอุดมศึกษา ดำเนินการจัดระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพภายในขึ้น โดยยึดปรัชญาและ/หรือปณิธานของสถาบัน องค์ประกอบของคุณภาพ และดัชนีบ่งชี้คุณภาพที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด เป็นแนวทางในการจัดทำระบบและกลไก (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 4)

เพื่อกำหนดภาพลักษณ์โดยรวมของมหาวิทยาลัย และเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการกิจหลักของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงได้กำหนดปรัชญา และ/หรือปณิธานไว้อย่างชัดเจน เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้กำหนดปรัชญา ไว้ว่า การศึกษาคือความเจริญงอกงาม ส่วนปณิธานก็คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีความมุ่งมั่นในการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกคน

ให้มีความรู้ประจักษ์ปราชญ์ และมีความประพฤติประจักษ์ผู้ทรงศีล ประสิทธิ์ประสาทความรู้ระดับสูง ในสาขาวิชาต่างๆ ตามหลักสากล เพื่อเป็นคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และศิลป วัฒนธรรมอันเป็นมรดกของชาติ ส่งเสริมการวิจัย ค้นคว้า และการศึกษาหาความรู้ระดับบัณฑิตศึกษา อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นมาตรฐานที่เชื่อถือได้ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และ ให้บริการวิชาการในด้านต่างๆ มหาวิทยาลัยบูรพา ก็ได้กำหนดปรัชญาคือเสริมสร้างปัญญา ใฝ่หา ความรู้คู่คุณธรรม ชี้นำสังคม ส่วนนิธาน คือ ผลิตบัณฑิตให้มีปัญญา มีความรู้ และคุณธรรม สร้าง องค์ความรู้ใหม่ สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นที่พึ่งทางวิชาการ สืบสานวัฒนธรรม ชี้นำแนวทางการพัฒนาสังคม และสนับสนุนการพัฒนาภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้กำหนดปรัชญาคือปัญญา จริยธรรม นำการพัฒนา ส่วนนิธานคือ ผลิตบัณฑิตที่มีความรับผิดชอบ รอบรู้ สู้งาน มีประสิทธิภาพ เชิงปฏิบัติ วิจัยแบบยึดพื้นที่หรือยึดเนื้อหาโดยใช้สหวิทยาการ ทั้งการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาและปัญหาท้องถิ่นภาคใต้ ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่สังคมเพื่อเพิ่มผลผลิต หรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน อนุรักษ์ พื้นฟู เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยเน้นศิลป วัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ก็ได้กำหนดปรัชญาไว้ว่า มุ่งแสวงหาและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเน้นการผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพต่างๆ โดยเฉพาะทางการเกษตร ให้เป็นนักปฏิบัติ สู้งาน คิดเป็น ใฝ่รู้ มีคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนรักษางานมรดกนิยมประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและสังคมของประเทศ ส่วนนิธานไม่ได้กำหนดไว้ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ก็ได้กำหนดปรัชญาคือ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มุ่งมั่นปรับปรุงคุณภาพชีวิตและขยายโอกาสทางการศึกษา ให้แก่ประชาชนไทย มุ่งเน้นในภาคอีสานตะวันออกของประเทศไทย เพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพได้เต็มศักยภาพ หล่อหลอมให้เป็นผู้มีจริยธรรมและคุณธรรม เพื่อเป็นรากฐานที่ดีของสังคม ส่วนมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไม่ได้กำหนดปรัชญา แต่มีการกำหนดนิธาน คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในส่วนภูมิภาค จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐ และ เจตนารมณ์ของประชาชนในภาคเหนือ ให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการ และวิชาชีพชั้นสูง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ท้องถิ่นและประเทศชาติโดยส่วนรวม มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นแหล่งสะสม ค้นคว้า วิจัย และถ่ายทอดความรู้ ตามหลักแห่งเสรีภาพทางวิชาการ โดยยึดมั่นในสัจธรรมและคุณธรรม เพื่อ ความเป็นเลิศทางวิชาการ การประยุกต์เผยแพร่ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม บัณฑิตแห่ง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พึงฝึกฝนในการฝึกฝนตน เป็นผู้รู้จริง คิดเป็น ปฏิบัติได้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ด้วยมโนธรรมและจิตสำนึกต่อสังคม เป็นต้น

กลไกการควบคุมคุณภาพที่สำคัญ คือ การมีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการตั้งหน่วยงานรองรับด้านการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย คณะวิชา สถาบัน สำนัก และภาควิชา โดยมีบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นภายในสถาบันตามระบบ ดังแผนภูมิที่ ๑๐

แผนภูมิที่ 10 ระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพการศึกษา

ที่มา: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 5.

1.2 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ

สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ในประเทศไทย ยังไม่มีระบบการประกันและตรวจสอบคุณภาพที่เป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับหรือใช้กันในมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศที่พัฒนาแล้ว (ประดิษฐ์ มีสุข, 2544, หน้า 1) การดำเนินการระยะที่ผ่านมา ก็ได้มีการดำเนินงานด้านคุณภาพการศึกษา แต่ไม่ได้เรียกว่าการประกันคุณภาพการศึกษา จากการจัดการศึกษาของไทยนั้น ได้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหลายด้าน คือ การสร้างสถาบันอุดมศึกษาของไทยมาตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2459 เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2525, หน้า 536) จากนั้นก็ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งอื่นๆ ขึ้นอีก ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2502 รัฐบาลสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตราพระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยทุกแห่งไปสังกัดสำนักงานรัฐมนตรี และได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินการด้านวิชาการ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล ในขณะนั้น จากนั้นในปี พ.ศ. 2514 สภาการศึกษาแห่งชาติและที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยของรัฐ ได้ร่วมกันเสนอความเห็นต่อจอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติว่า มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีอิสระในการปกครองตนเอง ดังนั้นจึงได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 ได้ตั้งทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ในสังกัดสำนักงานนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ดำเนินการและกำกับการศึกษาของรัฐในระดับอุดมศึกษา นอกเหนือจากที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 320 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 กำหนดระเบียบการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้น ให้มีอำนาจกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา พิจารณาการเสนอและพิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกมหาวิทยาลัย คณะ และภาควิชาตลอดจนการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2520 รัฐบาลสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตราพระราชบัญญัติเปลี่ยนชื่อทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นทบวงมหาวิทยาลัย โดยยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 320 โดยตราพระราชบัญญัติระเบียบการปฏิบัติราชการของทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2520 ขึ้นแทน เพื่อให้ทบวงมหาวิทยาลัยมีอำนาจควบคุมมหาวิทยาลัย

และสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นของรัฐและ เอกชนในสังกัดด้วย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2542, หน้า 15-16)

สำหรับด้านปัจจัยการศึกษา การศึกษาไทยก็ได้มีการพัฒนาคุณภาพหรือมีการคัดเลือกปัจจัยต่างๆ ที่จะเข้าสู่กระบวนการในการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ ได้มีการคัดเลือกนักเรียนที่จะเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาโดยการสอบคัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัย และในแต่ละมหาวิทยาลัยก็ได้มีการสอบคัดเลือกของมหาวิทยาลัยเอง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) โครงการรับนักเรียนผู้มีความสามารถดีเด่นในทางกีฬา โครงการรับนักเรียนผู้มีความสามารถพิเศษระดับชาติ ในทางศิลปะ เป็นต้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีโครงการคุรุทายาท โครงการพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนดีเด่นทางการกีฬา โครงการพิเศษทางศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ส่วนเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทบวงมหาวิทยาลัยจะสถาบันอุดมศึกษาที่ได้มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตรฐานการศึกษาและการรับรองวิทยฐานะ โดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้นการเปิดสอนในหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา นั้น ต้องมีอาจารย์ประจำจำนวนอย่างน้อย 5 คน ถ้าสอนระดับปริญญาโท อาจารย์ผู้รับผิดชอบระบบหลักสูตรจะต้องได้รับปริญญาเอกหรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้น ส่วนอาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาไม่ต่ำกว่าปริญญาโทในสาขาวิชานั้น มีประสบการณ์ด้านการสอนและมีผลงานวิจัย ส่วนการสอนระดับปริญญาเอก อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้รับปริญญาเอก หรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ในสาขาวิชานั้น อาจารย์ผู้สอนต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาเอกในสาขาวิชานั้นหรือเป็นผู้ดำรงตำแหน่งวิชาการไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทย ได้มีการพัฒนาคุณภาพมาตลอดเวลา แต่เพียงว่าไม่ได้ใช้คำว่าประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) แต่ก็ได้มีคำศัพท์ที่ใช้คล้ายคลึงกับการประกันคุณภาพคือ คำว่าคุณภาพ การศึกษา คุณภาพการศึกษาระบบและกลไก ผลผลิตทางการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การรับรองมาตรฐาน การประกันคุณภาพวิชาการ ซึ่งคำศัพท์เหล่านี้ การศึกษาไทยได้ใช้กันมาเป็นเวลานานแล้ว เพียงแต่ไม่ได้มีความหมายตามที่ประกันคุณภาพการศึกษาต้องการ คือ การมีระบบการติดตาม ตรวจสอบ และ

ประเมินผลการดำเนินการ ซึ่งยังมีอยู่น้อยมาก และไม่มีองค์กรเอกชนหรือสื่อมวลชนในประเทศคอยตรวจสอบแจกเช่นนานาชาติ องค์กรวิชาชีพนั้นเมื่อมีบ้างที่ช่วยตรวจสอบ เช่น สาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันกรรมการศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ เป็นต้น

การไม่มีระบบการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ทำให้เกิดการละเลยและย่อหย่อนในการปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบ ขาดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาปรับปรุงสถาบันอุดมศึกษาของตน ตลอดจนส่งผลให้เกิดความอ่อนแอและวิกฤตอุดมศึกษาของสถาบันในด้านต่าง ๆ การมีระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ดี จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาและบุคลากรในสถาบันมีความตื่นตัวในการพัฒนาตนเองและพัฒนาคุณภาพต่าง ๆ ในสถาบันอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ผลผลิตของสถาบันมีคุณภาพ มีการพัฒนาองค์ความรู้ในสถาบันอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการให้กับสถาบัน นอกจากนี้ การสร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วยุทธศาสตร์ จะส่งผลให้บัณฑิตที่จบการศึกษามีคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้อัตราการเคลื่อนย้ายถ่ายเทบุคลากรอื่นเนื่องจากความขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพลดน้อยลง

แนวความคิดเรื่องประกันคุณภาพการศึกษา เริ่มเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ ทำให้หน่วยงานและสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ มีความตื่นตัว และริเริ่มนำแนวคิด แนวปฏิบัติการประกันคุณภาพมาใช้มากขึ้น การดำเนินงานแม้จะไม่ก้าวไกล แต่ก็เริ่มจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับประเทศไทยที่เป็นสังคมเปิด ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นกระแสการแข่งขันในทุกๆ ด้าน ไม่พ้นแม้แต่เรื่องการศึกษา

กระบวนการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการผลิตทางอุตสาหกรรม ที่ประกอบด้วย วัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต ระบบการผลิต ระบบการบริหารการผลิต ระบบการตรวจสอบและติดตาม รวมทั้งการประเมินคุณภาพของผลผลิตด้วย (ทพวงมหาวิทยาลัย, 2541, หน้า 20) ในกระบวนการผลิตบัณฑิตนั้น อาจจะมีระยะเวลาถึง 4-8 ปี ซึ่งตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนา ควบคุม ติดตาม ตรวจสอบระบบการผลิต และปัจจัยการผลิต และปัจจัยการผลิตหรือองค์ประกอบที่ใช้ในการผลิตอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพตามที่มุ่งหวัง ดังนั้น ในเบื้องต้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพิจารณากำหนดองค์ประกอบที่สถาบันควรควบคุมคุณภาพหรือให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษ และหลังจากนั้นจึงพัฒนาระบบการควบคุมคุณภาพของสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาโดยทั่วไป ได้พิจารณากำหนดไว้ใน

เบื้องต้นว่า องค์ประกอบที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาหรือคุณภาพของบัณฑิต (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543, หน้า 13) มีดังนี้

1. หลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตตามที่มุ่งหวังไว้
 2. คณาจารย์ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และแนวคิดที่ถูกต้องให้กับนักศึกษา
 3. ห้องสมุด มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ และส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาการให้แก่นักศึกษา และเป็นแหล่งเสริมสร้างลักษณะนิสัยการค้นคว้าด้วยตนเองให้กับนักศึกษา
 4. สื่อการศึกษา เป็นเครื่องมือที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีเนื้อหาครบถ้วน มีมาตรฐาน และง่ายต่อการทำความเข้าใจ
 5. อุปกรณ์การศึกษา เป็นสิ่งเสริมสร้างทักษะความเข้าใจและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ทำให้การเรียนภาคทฤษฎีมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 6. การวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นเครื่องมือที่จะประเมินประสิทธิภาพการรับรู้ของนักศึกษาและสะท้อนให้เห็นคุณภาพของการสอน ในขณะเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่ต้องควบคุมและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
 7. การวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ และคุณภาพของเนื้อหาสาระที่จะถ่ายทอด รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา
- องค์ประกอบดังกล่าวมานี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของการผลิตบัณฑิตเท่านั้น แต่ละสถาบันอุดมศึกษา อาจเพิ่มเติมองค์ประกอบที่เห็นว่ามีควมจำเป็นจะต้องควบคุมได้ตามความเหมาะสมโดยอิสระ หากองค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ในการผลิตบัณฑิตมีคุณภาพดี คุณภาพของบัณฑิตก็จะดีไปด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างหรือพัฒนาระบบประกันคุณภาพที่เหมาะสมขึ้น เพื่อจะสามารถใช้ระบบนี้ในการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษานั้น คงมิได้ต่างไปจากแนวคิดของระบบการบริหารคุณภาพอื่นๆ เช่น ระบบบริหารคุณภาพมาตรฐาน ISO 9000 หรือระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) มากนัก เพราะจะมุ่งเน้นการมีระบบ การมีกฎเกณฑ์ การมีคู่มือ การมีระบบการควบคุม การทำงานเป็นทีม การมีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งระบบการตรวจสอบ

และประเมินผลจากภายนอกด้วย ตลอดจนโดยที่ตัวผู้ผลิตบัณฑิตคือสถาบันอุดมศึกษาเอง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา ควรพิจารณาเกณฑ์และวิธีปฏิบัติต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อความเหมาะสมกับลักษณะของสถาบันให้มากที่สุด และเนื่องจากระบบการประกันคุณภาพเพิ่งจะเข้ามาสู่ประเทศไทยเมื่อไม่นานมานี้ ดังนั้น การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาในระยะแรก ส่วนใหญ่จึงยังคงประยุกต์แนวคิดแนวทาง และแนวปฏิบัติจากระบบบริหารคุณภาพแบบธุรกิจ เช่น ระบบบริหารคุณภาพมาตรฐาน ISO 9000 ระบบ Baldrige Award และระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) มาดำเนินการในสถาบัน เช่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้ระบบ IPO คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ใช้ระบบ CIPCO คือบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Chiang Mai University Quality Assurance: CMUQA) ซึ่งเป็นการพัฒนาจากการผสมผสานแนวคิดของอนุกรมมาตรฐาน ISO การบริหารคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) Input-Process-Output และโคเชน (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543, หน้า 8) และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใช้ระบบ Supreme 2000 (Srinakhrinwirot University for Planning, Registration, Management and Etc. 2000) เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า สถาบันอุดมศึกษาของไทย ได้มีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นมาใช้เอง ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันอุดมศึกษาของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย เป็นต้น และได้สอดคล้องกับผลการประชุมนานาชาติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ครั้งที่ 10 จัดโดยสมาคมเยาวชนที่ทำงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของอังกฤษร่วมกับมหาวิทยาลัยอินเดียว่า สหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยซาดิมลาลยา และสถาบันเทคโนโลยีมาเลเชียที่บิ๊นัง ประเทศมาเลเซีย โดยมีตัวแทน 20 ประเทศทั่วโลกเข้าร่วมประชุม ที่ประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว จะกำหนดระบบประกันคุณภาพของตนเองขึ้นโดยไม่ได้เน้นระบบบริหารคุณภาพมาตรฐาน 9000

ดังนั้น การเลือกระบบคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเองหรือเป็นระบบสากล จะต้องเป็นกระบวนการบริหารจัดการคุณภาพที่มีการวางแผน มีการดำเนินการควบคุม ตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงตามองค์ประกอบของคุณภาพที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง

1.3 องค์ประกอบและดัชนีชี้วัดคุณภาพ

ไม่ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะเลือกระบบคุณภาพใด จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลักดังต่อไปนี้ในการดำเนินงาน ดังแผนภูมิที่ 11

แผนภูมิที่ 11 องค์ประกอบหลักในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

ที่มา: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 6

จากแผนภูมิดังกล่าว จะเห็นได้ชัดเจนว่า ในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษา จะต้องมีการจัดระบบและกลไกการควบคุมโดยอาศัยองค์ประกอบของคุณภาพและดัชนีชี้วัด

คุณภาพที่สอดคล้องกับองค์ประกอบหลักดังกล่าว คณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัย ในคราวประชุมครั้งที่ 5/2541 เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2541 และคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2543 จึงมีมติเห็นชอบองค์ประกอบของคุณภาพและดัชนีบ่งชี้คุณภาพต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 7-11)

องค์ประกอบที่ 1 : ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนด ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของสถาบันให้สอดคล้องกับภารกิจหลักของสถาบันและมีแผนดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.1 ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์

สถาบันอุดมศึกษา มีการกำหนดปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของสถาบันไว้ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของสถาบัน

1.2 แผนงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ของสถาบัน มีการดำเนินงานตามแผนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด

1.3 การประเมินแผนงานและโครงการ

สถาบันอุดมศึกษา พึงประเมินแผนงานและโครงการเป็นระยะๆ มีการปรับปรุงแผนงานและโครงการให้สอดคล้อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบที่ 2 : การเรียนการสอน

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีความพร้อมเกี่ยวกับหลักสูตร อาจารย์ กระบวนการเรียนการสอน นักศึกษา และปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน

2.1 หลักสูตร

สถาบันอุดมศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรที่เปิดสอนทุกหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านวิชาการและวิชาชีพ มีการประเมินหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ มีการบริหารหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

2.2 อาจารย์

สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการสรรหา พัฒนา และธำรงรักษาไว้ซึ่งอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ คุณธรรมและจริยธรรม มีการกำหนดภารกิจของอาจารย์ไว้ชัดเจนและมีการประเมินผลการปฏิบัติการกิจอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

2.3 กระบวนการเรียนการสอน

สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการทำแผนการสอน การเตรียมการสอน การทำรายละเอียดชุดวิชา การใช้นวัตกรรมในการสอน การประเมินผลการเรียน และการประเมินการสอนของอาจารย์

2.4 นักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดระบบการคัดเลือกนักศึกษา และระบบติดตามผลการเรียนของนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผลคุณภาพของบัณฑิตทั้งที่ศึกษาต่อ และที่เข้าทำงาน

2.5 การวัดและประเมินผล

สถาบันอุดมศึกษา มีการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างเป็นระบบ และได้มาตรฐานตามหลักการวัดและประเมินผล

2.6 ปัจจัยเกื้อหนุน

สถาบันอุดมศึกษา จัดปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีอาคารสถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ เช่น แบบกลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก และแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีห้องสมุด ตำรา หนังสือ วารสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีเครื่องคอมพิวเตอร์สื่อการเรียนการสอน และวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการสืบค้น และแสวงหาความรู้จากทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีอาณาบริเวณและบรรยากาศที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนิสิตนักศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 : กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา พิจารณาดำเนินงานและโครงการในการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน

3.1 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา

สถาบันอุดมศึกษา จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ และสังคม มีกิจกรรมปลูกฝังนักศึกษาให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รักประชาธิปไตย รู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม

3.2 ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา

สถาบันอุดมศึกษา พัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้กลไกนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านต่างๆ

3.3 การให้บริการแนะนำเกี่ยวกับอาชีพ

สถาบันอุดมศึกษา จัดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการให้คำปรึกษาในด้าน การประกอบอาชีพ ตลอดจนการให้บริการช่วยเหลือในการจัดหางานทำแก่นิสิตนักศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 : การวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา พิจารณากำหนดนโยบายและแผนงานในการสนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัย เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาประเทศ

4.1 นโยบาย แผนงานการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา มีนโยบาย แผนงาน และระบบการสนับสนุนงานวิจัย เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาการเรียนการสอน และการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ

4.2 ทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา พิจารณาจัดหาทรัพยากรให้เพียงพอต่อการส่งเสริมการวิจัยตามนโยบาย และแผนงานการวิจัยของสถาบัน มีการเสาะแสวงหาทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

4.3 ผลงานการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษา มีการพัฒนาฐานข้อมูลการวิจัยที่สามารถเผยแพร่ และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สังคม มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัยในวารสารวิชาการซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีระบบการถ่ายทอดความรู้ใหม่เพื่อพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

องค์ประกอบที่ 5 : การบริการทางวิชาการแก่สังคม

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนดวัตถุประสงค์ แผนงาน และการดำเนินงานเพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

5.1 วัตถุประสงค์และแผนงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์และแผนงาน และโครงการเพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

5.2 การดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีการดำเนินงานบริการทางวิชาการแก่สังคม ให้สอดคล้องกับพันธกิจของสถาบัน มีการประเมินผลการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์ประกอบที่ 6 : การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สถาบันอุดมศึกษา พึงกำหนดวัตถุประสงค์และแผนงานการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และมีการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และแผนงานที่กำหนดไว้

6.1 วัตถุประสงค์และแผนงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีวัตถุประสงค์ แผนงานและโครงการเพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

6.2 การดำเนินงาน

สถาบันอุดมศึกษา มีการดำเนินงานทางด้านการทำนุ^{-1C}บำรุงศิลปวัฒนธรรมตามวัตถุประสงค์และแผนงานที่กำหนดไว้ มีการประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์ประกอบที่ 7 : การบริหารและการจัดการ

สถาบันอุดมศึกษา พึงจัดวางระบบการบริหารที่มีความคล่องตัว มีความสามารถในการปรับเปลี่ยนระบบ มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ในการบริหารมาใช้ มีโครงสร้างและระบบที่สนับสนุนภารกิจหลัก ซึ่งได้แก่ การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และคุณภาพ

7.1 โครงสร้างและระบบการบริหาร

สถาบันอุดมศึกษา มีการกำหนดโครงสร้างและระบบการบริหารที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และพันธกิจของสถาบัน มีระบบการสรรหา พัฒนา และประเมินผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา มีภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และคุณธรรม จริยธรรม

7.2 อำนาจหน้าที่ของบุคลากร

สถาบันอุดมศึกษา มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และขอบข่ายงาน (Job Description) ของบุคลากรแต่ละตำแหน่งอย่างชัดเจน

7.3 ระบบการคัดเลือกบุคลากร

สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการสรรหา พัฒนา และธำรงรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีการประเมินบุคลากรและพิจารณาความดีความชอบอย่างยุติธรรมและเปิดเผย

7.4 ระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดวางระบบข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อการดำเนินงาน การวางแผน และการตัดสินใจ

7.5 การมีส่วนร่วมในการบริหาร

สถาบันอุดมศึกษา เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร มีการจัดระบบเพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจในภารกิจที่สำคัญของสถาบัน

องค์ประกอบที่ 8 : การเงินและงบประมาณ

สถาบันอุดมศึกษา พึ่งระดมทรัพยากรการเงินจากแหล่งต่างๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสถาบัน มีการจัดสรรงบประมาณ ประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ และตรวจสอบการเงินและงบประมาณอย่างเป็นระบบ

8.1 แหล่งเงินงบประมาณ

สถาบันอุดมศึกษา มีการแสวงหาทรัพยากรการเงินจากแหล่งต่างๆ นอกเหนือจากงบประมาณแผ่นดิน

8.2 การจัดสรรและการตรวจสอบ

สถาบันอุดมศึกษา มีระบบการจัดสรร ภาระวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและการตรวจสอบการเงินและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 9 : ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

สถาบันอุดมศึกษา พึ่งพัฒนาระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถาบัน

9.1 การประกันคุณภาพภายใน

สถาบันอุดมศึกษา พัฒนาระบบและกลไกในการประกันคุณภาพภายในซึ่งประกอบด้วยระบบการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพและการประเมินคุณภาพ

9.2 การประกันคุณภาพภายนอก

สถาบันอุดมศึกษา จัดระบบประกันคุณภาพที่เอื้ออำนวยต่อการตรวจสอบและการประเมินคุณภาพโดยหน่วยงานภายนอก

การกำหนดองค์ประกอบและดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ มีองค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 28 องค์ประกอบ

จากการศึกษาพบว่า มหาวิทยาลัยต่างๆ ก็ได้มีการกำหนดองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และดัชนีชี้วัดคุณภาพ ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนองค์ประกอบ และดัชนีบ่งชี้คุณภาพ

มหาวิทยาลัย	องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ
1. เชียงใหม่	9	17	70
2. แม่โจ้	9	17	83
3. ทักษิณ	9	28	47
4. เกษตรศาสตร์	9	22	38
5. ศรีนครินทรวิโรฒ	9	15	44
6. บุรพา	10	30	30
7. ขอนแก่น	9	18	18
8. อุบลราชธานี	9	28	28

ที่มา: คู่มือประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2543) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2543) มหาวิทยาลัยทักษิณ (2544) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2542) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2543) มหาวิทยาลัยบุรพา (2543) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2541) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (2542)

จากตารางที่ 2 จะพบว่า มหาวิทยาลัยต่างๆ กำหนดองค์ประกอบหลักเหมือนของทบวงมหาวิทยาลัย ยกเว้นมหาวิทยาลัยบุรพา ที่เพิ่มองค์ประกอบหลักอีก 1 องค์ประกอบ คือการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการที่ทบวงมหาวิทยาลัย ได้เห็นชอบให้กำหนดมาตรฐานหรือองค์ประกอบคุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบ และองค์ประกอบย่อย 28 องค์ประกอบ เพื่อให้ครอบคลุมภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา นั้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา ในการประชุมครั้งที่ 4/2542 วันที่ 24 กันยายน 2542 ได้กำหนดองค์ประกอบให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของทบวงมหาวิทยาลัย ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบองค์ประกอบคุณภาพของทบวงมหาวิทยาลัยกับของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาของ ทบวงมหาวิทยาลัย	องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และ แผนดำเนินงาน 1.1 ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ 1.2 แผนงาน 1.3 การประเมินแผนงานและโครงการ 2. การเรียนการสอน 2.1 หลักสูตร 2.2 อาจารย์ 2.3 กระบวนการเรียนการสอน 2.4 นักศึกษา 2.5 การวัดและประเมินผล 2.6 ปัจจัยเกื้อหนุน 3. กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา 3.1 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของ นิสิตนักศึกษา 3.2 ระบบอาจารย์ที่ปรึกษา 3.3 การให้บริการแนะนำเกี่ยวกับอาชีพ	1. ปณิธาน วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ภารกิจ องค์กร และแผนการดำเนินงาน 2. การเรียนการสอน 2.1 หลักสูตร 2.2 การเรียนการสอน 2.3 การวัดผลการศึกษาและสัมฤทธิ์ผล การเรียนรู้ของนักศึกษา 2.4 สื่อการสอน อุปกรณ์การศึกษา 2.5 ห้องสมุดและระบบสารสนเทศ 2.6 สภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ 2.7 อาจารย์ 2.8 บุคลากร 2.9 นักศึกษาและบัณฑิต 3. งานพัฒนานักศึกษา

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาของ ทบวงมหาวิทยาลัย	องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. การวิจัย 4.1 นโยบาย แผนงานการวิจัย 4.2 ทรัพยากรเพื่อการสนับสนุนการวิจัย 4.3 ผลงานการวิจัย 5. การบริหารทางวิชาการแก่สังคม 5.1 วัตถุประสงค์และแผนงาน 5.2 การดำเนินงาน 6. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 6.1 วัตถุประสงค์และแผนงาน 6.2 การดำเนินงาน 7. การบริหารและจัดการ 7.1 โครงสร้างและระบบการบริหาร 7.2 อำนาจหน้าที่ของบุคลากร 7.3 ระบบการคัดเลือกบุคลากร 7.4 ระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ 7.5 การมีส่วนร่วมในการบริหาร 8. การเงินและงบประมาณ 8.1 แหล่งเงินงบประมาณ 8.2 การจัดสรรและการตรวจสอบ	4. การวิจัย 5. การบริการวิชาการแก่สังคม 6. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 7. ระบบการบริหารและผู้บริหาร 8. งบประมาณ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาของ ทบวงมหาวิทยาลัย	องค์ประกอบคุณภาพการศึกษาของ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ 9.1 การประกันคุณภาพภายใน 9.2 การประกันคุณภาพภายนอก	9. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

ที่มา: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544 และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544

จากตารางที่ 3 ปรากฏว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีองค์ประกอบหลักสอดคล้องกับ องค์ประกอบหลักของทบวงมหาวิทยาลัย ตลอดจนได้กำหนดองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพการศึกษา โดยมีองค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 17 องค์ประกอบ และดัชนีบ่งชี้คุณภาพ 70 ดัชนี ซึ่งคณะวิชาที่สังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ก็ได้มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนองค์ประกอบและดัชนีชี้คุณภาพของคณะวิชา สังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะวิชา	องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ดัชนีชี้คุณภาพ
1. ศึกษาศาสตร์	9	18	90
2. สังคมศาสตร์	9	17	83
3. บริหารธุรกิจ	9	17	69
4. เศรษฐศาสตร์	9	17	70
5. มนุษยศาสตร์	9	17	69
6. วิทยาศาสตร์	9	17	69
7. วิศวกรรมศาสตร์	9	30	60
8. เกษตรศาสตร์	9	17	68
9. อุตสาหกรรมเกษตร	9	17	57
10. สถาปัตยกรรมศาสตร์	9	17	69
11. สัตวแพทยศาสตร์	9	17	65
12. ทันตแพทยศาสตร์	9	17	70
13. พยาบาลศาสตร์	9	17	73
14. แพทยศาสตร์	9	20	96
15. เภสัชศาสตร์	9	18	79
16. วิจิตรศิลป์	9	17	70
17. เทคนิคการแพทย์	9	17	69

ที่มา: รายงานผลการตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของคณะต่างๆ สังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544

จากตารางที่ 4 พบว่า ทุกคณะวิชา มีองค์ประกอบหลัก 9 องค์ประกอบเท่ากัน สำหรับ องค์ประกอบย่อย ส่วนมากมีจำนวน 17 องค์ประกอบ จำนวน 13 คณะวิชา จำนวน 18 องค์ประกอบย่อย มีจำนวน 2 คณะวิชา คือ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ ส่วน คณะแพทยศาสตร์ มี 20 องค์ประกอบย่อย และคณะวิศวกรรมศาสตร์ มีมากที่สุด 30 องค์ประกอบย่อย

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

การตรวจสอบคุณภาพ เป็นกระบวนการหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิผลของการดำเนินการประกันคุณภาพ และเพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การตรวจสอบคุณภาพการศึกษามีแนวทางดังนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 11) คณะวิชา/สถาบัน/ทบวงมหาวิทยาลัย ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพเพื่อทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ว่า คณะวิชา/สถาบัน มีระบบและกลไก กำกับการควบคุมคุณภาพตลอดจนได้นำระบบและกลไกดังกล่าวไปดำเนินการและปรากฏผลการดำเนินการเป็นที่ประจักษ์ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงคุณภาพให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้การศึกษาวิเคราะห์จะใช้รายงานการศึกษาตนเอง (Self-Study-Report (SSR)) ของคณะวิชา/สถาบัน พร้อมทั้งหลักฐานเอกสารต่างๆ ตลอดจนการตรวจเยี่ยมหน่วยงานภายในคณะวิชา/สถาบันประกอบเข้าด้วยกัน

ในการดำเนินการเพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษานั้น คณะวิชา สถาบัน จะต้องมีการดำเนินงานเพื่อศึกษาตนเองก่อนที่จะดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ คือ การศึกษาตนเองและการจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง (SSR)

2.1 การศึกษาตนเอง

การศึกษาตนเองของคณะวิชา สถาบัน เป็นกระบวนการเรียนรู้ ติดตาม และตรวจสอบในการดำเนินงานประกันคุณภาพตนเองของหน่วยประกันคุณภาพ (ภาควิชา คณะวิชา สถาบัน) ว่าได้ปฏิบัติตามภารกิจบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ก็ได้เป็นการทบทวนถึงบทบาทหน้าที่ที่ได้มีการดำเนินงานไปแล้ว ซึ่งอาจรวมถึงการตรวจสอบ การประเมิน ตลอดจน

การวิพากษ์ วิจัย และค้นหาปัญหาของตนเอง และหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขบริบทของการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมรับการตรวจสอบจากภายนอก

การศึกษาศาสนเองมีหลักการและขั้นตอนดังนี้

2.1.1 หลักการของการศึกษาศาสนเอง

การศึกษาศาสนเอง มีหลักการดังต่อไปนี้

(1) จัดให้มีผู้รับผิดชอบ

หน่วยงานที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ควรดำเนินการศึกษาศาสนเองให้สอดคล้องกับนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 12) ซึ่งจะตรวจสอบคุณภาพในระดับคณะวิชา ดังนั้น คณะวิชา ควรมอบหมายให้แต่ละภาควิชาดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา จากนั้นจึงประมวลเป็นรายงานการศึกษาศาสนเองในระดับคณะวิชา เพื่อขอรับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาต่อไป

แนวทางในการจัดตั้งคณะกรรมการหรือบุคคลเพื่อให้รับผิดชอบการศึกษาศาสนเอง อาจทำได้หลายแนวทางดังนี้ 1. จัดตั้งคณะกรรมการคณะเดียว เพื่อให้รับผิดชอบการศึกษาศาสนเองในทุกองค์ประกอบและทุกภาควิชา 2. จัดตั้งคณะกรรมการตามองค์ประกอบของคุณภาพ 3. มอบให้แต่ละภาควิชาศึกษาศาสนเอง และ 4. ผสมผสานแนวทางข้างต้นตามที่คณะวิชาเห็นเหมาะสม ไม่ว่าจะเลือกแนวทางใด สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การศึกษาศาสนเอง จะต้องเป็นการศึกษาภาพรวมของคณะ วิชา และส่งรายงานฉบับเดียวเพื่อรับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

(2) มีการวางแผนการศึกษาศาสนเอง

คณะวิชา สถาบัน จะต้องมีการวางแผนการศึกษาศาสนเอง โดยคำนึงถึงขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) คณะวิชา สถาบัน กำหนดระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

2) คณะวิชา สถาบัน จัดทำคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา

3) คณะวิชา สถาบัน จัดทำรายงานการศึกษาศาสนเอง

4) คณะวิชา สถาบัน ส่งรายงานการศึกษาศาสนเองให้ทบวง

มหาวิทยาลัย

- 5) ทบวงมหาวิทยาลัย แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
- 6) คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ
- 7) คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จัดทำรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

จากขั้นตอนดังกล่าวนี้ จะเห็นว่า การจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในหลายๆ ขั้นตอนของกระบวนการประกันคุณภาพ ผู้ที่รับผิดชอบในการศึกษาตนเอง จึงต้องวางแผนให้มีการดำเนินการต่อเนื่อง และสอดคล้องกับขั้นตอนอื่นๆ

(3) การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย

การศึกษาตนเอง เป็นเรื่องของการวิเคราะห์ตนเอง คณะวิชา ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย หลายภาควิชา หลายหน่วยงาน บุคลากรก็มีหลายประเภท ทั้งอาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ที่สำคัญก็คือ ทุกส่วนทุกฝ่าย ต้องมีการวิเคราะห์ตนเอง ทุกคนจึงต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาตนเอง ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์และขอบข่ายการศึกษาไปจนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ การเขียนรายงานการศึกษาตนเอง

(4) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะวิชา สถาบัน จะต้องมีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการนำระบบสารสนเทศมาใช้ ข้อมูลหลายประเภท สามารถเรียกได้จากฐานข้อมูลปกติ ข้อมูลอีกหลายประเภท อาจจะต้องจัดเป็นการเฉพาะ มีการศึกษาวิจัยเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันสมัย และสอดคล้องกับประเด็นปัญหา ข้อมูลที่ถูกต้องและทันเวลาเป็นประโยชน์ในการศึกษาตนเอง

(5) มีการดำเนินงานที่เป็นกระบวนการสองทาง

กระบวนการในการศึกษาตนเอง ควรเป็นกระบวนการที่ริเริ่มจากทั้งข้างบนและข้างล่าง ผู้บริหารระดับสูงของคณะวิชา สถาบัน ควรมีส่วนร่วมในการศึกษาตนเอง รวมทั้งการกำกับ ดูแล คณาจารย์และเจ้าหน้าที่จากภาควิชา ควรมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนะ การศึกษาตนเอง จึงเป็นปฏิบัติการทั้งจากบนสู่ล่าง และล่างสู่บน

(6) มีทรัพยากรสนับสนุน

หน่วยงาน ควรจัดทรัพยากรให้เหมาะสม มีสถานที่ มีเจ้าหน้าที่และวัสดุครุภัณฑ์เพียงพอในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และเขียนรายงาน รวมทั้งให้มีเวลาเพียงพอในการจัดทำรายงานที่สมบูรณ์

(7) มีการบูรณาการ

การศึกษาดูตนเอง เป็นการบูรณาการผลการวิเคราะห์วิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับคณะวิชา บางคณะวิชา มีขนาดใหญ่มาก มีหลายภาควิชา และมีคณาจารย์ เจ้าหน้าที่จำนวนมาก บางภาควิชา อาจจะมีการนำเอาระบบ ISO เข้ามาใช้แล้ว บางภาควิชา อาจมีการวิเคราะห์และประเมินหลักสูตร หลายภาควิชา อาจจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบัณฑิต ทุกภาควิชา อาจจะมีการประเมินผลงานด้านการวิจัยแล้ว ผลการศึกษาดูตนเองเหล่านี้ อาจจะมีหลายระดับทั้งในระดับคณะวิชา และระดับภาควิชา การศึกษาดูตนเองทั้งหมด จึงเป็นโอกาสแห่งการบูรณาการที่สำคัญ เมื่อสังเคราะห์ข้อมูลและผลงานวิจัยเหล่านี้เข้าด้วยกัน จะทำให้เห็นจุดอ่อนจุดแข็งของคณะวิชา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

รายงานการศึกษาดูตนเอง (Self-Study-Report: SSR) เป็นเอกสารที่หน่วยงานดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ สถาบัน คณะวิชา หรือภาควิชาจัดทำขึ้น เพื่อรายงานผลการศึกษาดูตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้สาธารณชนรับทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงจุดแข็งจุดอ่อนในการดำเนินงานของหน่วยงานนั้นๆ

2.2 รายงานการศึกษาดูตนเอง เป็นเอกสารที่ใช้ประกอบในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา หลังจากทีคณะวิชา/สถาบันดำเนินการควบคุมคุณภาพและพร้อมที่จะรับการตรวจสอบคุณภาพ หรืออาจใช้รายงานการศึกษาดูตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงาน รวมถึงการจัดทำรายงานประจำปีก็ได้ รายงานการศึกษาดูตนเอง นับเป็นเอกสารที่สำคัญในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งการตรวจสอบคุณภาพภายในและการตรวจสอบคุณภาพภายนอก

ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา หลังจากทีหน่วยงานได้จัดทาระบบและกลไก รวมถึงการจัดทำองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพเสร็จแล้ว ควรจัดทำคู่มือประกันคุณภาพ และคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นเอกสารกำกับการดำเนินงานตามระบบและกลไกที่กำหนดไว้

คู่มือดังกล่าว เป็นเอกสารภายในของคณะวิชา/สถาบัน แต่จะเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญของรายงานการศึกษาตนเอง

โดยทั่วไป เอกสารรายงานการศึกษาตนเอง ประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ส่วน คือ

1. ส่วนนำ 2. ส่วนสาระ 3. ส่วนสรุป และ 4. ภาคผนวก (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 17)

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

ส่วนนำของรายงานการศึกษาตนเอง ประกอบด้วยรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญของหน่วยงาน คือ สถาบัน คณะวิชาและ/หรือภาควิชา ที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งส่วนนี้ประกอบด้วย

- 1.1 ประวัติ ความเป็นมา ปณิธาน และภารกิจ
- 1.2 โครงสร้างการบริหาร
- 1.3 เป้าหมายในการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ
- 1.4 ภารกิจหลักที่คณะวิชา/สถาบันเน้นในการประกันคุณภาพ

การเขียนส่วนนี้ เป็นการเขียนแบบบรรยาย (Descriptive) เพื่อให้เห็นสภาพปัจจุบันของคณะวิชา

ส่วนที่ 2 ส่วนสาระ

ส่วนสาระ เป็นส่วนที่หน่วยงานประกันคุณภาพการศึกษาแสดงให้เห็นถึงผลของความสำเร็จในการดำเนินงานตามองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพที่กำหนด ซึ่งได้แก่

- 2.1 ปรัชญา/ปณิธาน/วัตถุประสงค์/วิสัยทัศน์/พันธกิจ และแผนดำเนินงาน
- 2.2 การเรียนการสอน
- 2.3 กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา
- 2.4 การวิจัย
- 2.5 การบริการทางวิชาการแก่สังคม
- 2.6 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

2.7 การบริหารและการจัดการ

2.8 การเงินและงบประมาณ

2.9 ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา

การเขียนส่วนนี้ อาจเป็นทั้งการบรรยายและการวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นว่า คณะวิชาได้ดำเนินการ ตลอดจนมีผลการดำเนินการตามมาตรฐานในการประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ควรเขียนให้สั้นและกระชับ โดยใช้การอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ประกอบ

ส่วนที่ 3 ส่วนสรุป

ในส่วนนี้ หน่วยงานที่ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา อาจเขียนในลักษณะจุดแข็งหรือจุดอ่อน เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนรับทราบ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป และที่สำคัญ เป็นส่วนที่จะช่วยให้ผู้ตรวจสอบคุณภาพได้รับทราบและตระหนักถึงการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานนั้นว่า สามารถดำเนินการได้ตามจุดมุ่งหมายเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคใดที่ขัดขวางไม่ให้นิเทศการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษามุ่งบรรลุตามจุดมุ่งหมาย ทั้งนี้จะช่วยให้การตรวจสอบคุณภาพ และการให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพของการตรวจสอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ส่วนสรุปประกอบด้วย

3.1 สรุปประสิทธิผลขององค์ประกอบแต่ละด้าน

3.2 ระบุจุดอ่อนจุดแข็ง

3.3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

การเขียนในส่วนนี้ มีลักษณะเป็นทั้งการสังเคราะห์และการประเมิน ในการประเมินประสิทธิผลตามองค์ประกอบและดัชนีชี้วัดคุณภาพต่างๆ ผู้เสนอรายงาน อาจระบุหลักฐานของประสิทธิผลในด้านนั้นๆ เช่น ค่าดัชนีชี้วัดผลการประกันคุณภาพ เป็นต้น

จุดสำคัญในส่วนนี้ก็คือ ผู้เสนอรายงาน จะต้องสรุปเป็นภาพรวมผลการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิชา

ส่วนที่ 4 ภาคผนวก

ภาคผนวก ประกอบด้วยเอกสารเพิ่มเติม ซึ่งมีความสมบูรณ์ในตัวเอง และเป็นหลักฐานในการตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้เสนอรายงานจัดไว้ในส่วนสุดท้ายของรายงาน ตัวอย่างเช่น

4.1 สถิติข้อมูลต่างๆ

4.2 รายชื่อผู้บริหาร

4.3 รายชื่อคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

4.4 ผลการตรวจสอบคุณภาพภายใน ตามดัชนีของหน่วยงาน

4.5 รายการเอกสารประกอบอื่นๆ ที่ใช้เป็นหลักฐาน ซึ่งเอกสารเหล่านี้ สถาบัน/คณะวิชา อาจจัดเก็บไว้ในแฟ้ม ตู้เอกสารหรือในรูปแบบอื่นๆ ที่สะดวกต่อการนำมาใช้เมื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพ มาตรวจสอบ ก็สามารถขอศึกษาเอกสารเหล่านี้ได้ ตัวอย่างเอกสารประกอบอื่นๆ ที่ใช้เป็นหลักฐาน เป็นไปตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตัวอย่างเอกสารประกอบอื่นๆ ที่ใช้เป็นหลักฐาน

องค์ประกอบ	เอกสารประกอบ
1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์	- ปรัชญา ปณิธาน/แผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานดำเนินการประกันคุณภาพ - รายงานประจำปี
2. การเรียนการสอน	- แผนพัฒนาการศึกษาของคณะ วิชา - รายงานการจัดทำ พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน - แผนการสอน
3. กิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา	- รายงานกิจการนิสิตนักศึกษาของคณะ วิชา - รายงานประจำปี
4. การวิจัย	- รายงานผลการวิจัย การเผยแพร่ผลงานวิจัยของคณะ วิชา - วารสารศึกษาศาสตร์สาร
5. การบริการทางวิชาการแก่สังคม	- กิจกรรม/โครงการบริการวิชาการแก่สังคม
6. การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	- กิจกรรม/โครงการบริการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม - ข่าวสารศึกษาศาสตร์
7. การบริหารและจัดการ	- ทะเบียน/คู่มือ/ขั้นตอนการดำเนินการ - เอกสารภาระงานของหน่วยงาน
8. การเงินและงบประมาณ	- การจัดทำ/ตรวจสอบ/ติดตามงบประมาณ
9. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา	- คู่มือประกันคุณภาพการศึกษาของคณะ วิชา - รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพภายใน

การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกลไกหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือ ยอมรับในสังคม และพร้อมที่จะรับการตรวจสอบคุณภาพและประเมินจากภายนอกได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

นอกจากนี้การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ยังเป็นการตรวจสอบระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานนั้นสังกัดอยู่ เช่น คณะกรรมการที่ทบวงมหาวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยแต่งตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของคณะวิชา สถาบัน สำนัก สำหรับวัตถุประสงค์และแนวทางการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา มีดังต่อไปนี้ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 20-26)

1. วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

1.1 ศึกษา วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบและดัชนีชี้คุณภาพที่คณะวิชา สถาบันกำหนดกับปรัชญา มาตรฐาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1.2 ศึกษา วิเคราะห์ว่า สถาบันมีระบบและกลไกอะไร อย่างไรบ้าง ในการกำกับการควบคุมคุณภาพในแต่ละองค์ประกอบของคุณภาพ และได้นำไปปฏิบัติ ตลอดจนมีผลการปฏิบัติตามระบบและกลไกดังกล่าว

1.3 เสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของคณะวิชา สถาบันให้ดียิ่งขึ้น

2. คุณสมบัติและองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

ทบวงมหาวิทยาลัย กำหนดแนวทางการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา โดยคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชานั้น ตลอดจนผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรผู้ตรวจสอบคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1 คุณสมบัติของผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

1) ผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ตรวจสอบคุณภาพของทบวงมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่ทบวงมหาวิทยาลัยเห็นชอบ โดยมีคุณสมบัติดังนี้ 1. มีตำแหน่งทางวิชาการตั้งแต่รองศาสตราจารย์ขึ้นไป หรือ 2. มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์

และมีประสบการณ์ด้านบริหารไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือ 3. มีตำแหน่งทางการบริหารระดับรองลงมาขึ้นไป

2) ผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จะต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะดังต่อไปนี้ 1. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีประสบการณ์ในการตรวจสอบคุณภาพและประเมินคุณภาพ มีความเชื่อมั่นในระบบประกันคุณภาพการศึกษา 2. ด้านอุดมศึกษานั้น จะต้องมีความรู้ในด้านการบริหารอุดมศึกษา มีประสบการณ์ในด้านการสอน และมีประสบการณ์ในด้านวิจัย 3. ด้านอื่นๆ คือ จะต้องมีความสามารถในการทำงานเป็นทีม มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร มีทักษะที่กว้างและลึก มีทักษะในการคิด วิเคราะห์ มีความโปร่งใส และเป็นกลาง

2.2 องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาจำนวน 3-5 คน มีดังนี้ ประธาน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชา ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 1-3 คน และเลขานุการ 1 คน

2.3 การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

คณะวิชา สถาบันที่ประสงค์จะรับการตรวจสอบคุณภาพ สามารถเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิต่อทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จากทะเบียนผู้ตรวจสอบคุณภาพของทบวงมหาวิทยาลัยได้จำนวนกึ่งหนึ่งของกรรมการตรวจสอบทั้งหมด และทบวงมหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนที่เหลือจากทะเบียนผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

สำหรับประธานกรรมการตรวจสอบคุณภาพ ทบวงมหาวิทยาลัยจะแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความเหมาะสมเป็นที่ยอมรับ และผ่านการสัมมนาประธานกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาแล้ว

3. แนวทางในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา สถาบันอุดมศึกษา จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบและดัชนีประกันคุณภาพการศึกษาในการดำเนินงานประกันคุณภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือทำให้การผลิตบัณฑิตมีคุณภาพ ดังนี้

3.1 องค์ประกอบของคุณภาพการศึกษา

องค์ประกอบของคุณภาพการศึกษา 9 องค์ประกอบที่กำหนดขึ้นโดยทบวงมหาวิทยาลัย ได้ครอบคลุมภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารจัดการ

อย่างไรก็ตาม สถาบันอุดมศึกษา ยังมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความเป็นมา ฐานะ และภารกิจ สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งอาจเน้นภารกิจหลักด้านการสอน บางแห่งอาจเกี่ยวข้องน้อยกับการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การใช้เกณฑ์เดียวกันย่อมมีปัญหา เพื่อรักษาไว้ซึ่งความแตกต่างและความหลากหลาย สถาบันอุดมศึกษา จึงอาจเน้นภารกิจใดภารกิจหนึ่งหรือหลายภารกิจเป็นการเฉพาะให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของสถาบัน

3.2 ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ

จากองค์ประกอบของคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้ง 9 องค์ประกอบ ทบวงมหาวิทยาลัย ได้จัดกรอบการพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำดัชนีบ่งชี้คุณภาพที่เป็นไปตามความพร้อมความเหมาะสม ซึ่งดัชนีบ่งชี้คุณภาพ อาจมีความแตกต่างกันได้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาตามการเน้นพันธกิจของแต่ละแห่ง

3.3 แนวทางในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ตามองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพ

ผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา จะพิจารณาในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ

1) มีความสอดคล้องระหว่างปรัชญา ฐานะ วัตถุประสงค์ของหน่วยงานกับองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพ

2) มีระบบและกลไกในการกำกับ ควบคุมคุณภาพในแต่ละองค์ประกอบ

3) มีการปฏิบัติตามระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพที่กำหนด

4) มีผลการปฏิบัติตามระบบและกลไกดังกล่าว

5) ให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง

คุณภาพการศึกษา

4. การเตรียมการเพื่อรองรับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

การเตรียมความพร้อมของคณะวิชา สถาบัน เพื่อรับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษามีขั้นตอนดังนี้

4.1 สถาบันอุดมศึกษา กำหนดระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย นโยบายประกันคุณภาพ คณะกรรมการประกันคุณภาพ หน่วยงานหรือบุคคลผู้รับผิดชอบระบบคุณภาพ โครงสร้างการบริหารงาน

4.2 กำหนดองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้คุณภาพ

4.3 จัดทำคู่มือประกันคุณภาพ

4.4 นำระบบและกลไกไปดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

4.5 ศึกษาตนเองและจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง

4.6 ตรวจสอบคุณภาพภายในคณะวิชา สถาบัน

4.7 แจ้งความประสงค์ขอรับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาคณะวิทยาลัยหรือทบวงมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งส่งคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา และรายงานการศึกษาตนเองไปด้วย

4.8 เตรียมบุคลากรในการให้ข้อมูล อำนวยความสะดวกด้านประสานงานระหว่าง การตรวจสอบคุณภาพ

4.9 จัดเตรียมห้องประชุมและเอกสารอ้างอิงที่สมบูรณ์ สำหรับคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพ

4.10 จัดเตรียมอุปกรณ์ในการจัดทำรายงานตรวจสอบคุณภาพ

5. การดำเนินการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา อาจจะใช้เวลา 3-5 วันในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ซึ่งจำนวนวัน ขึ้นอยู่กับจำนวนหน่วยงานหรือภาควิชาของคณะวิชา สถาบันที่รับการตรวจสอบ ขั้นตอนในการดำเนินการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา คือ 1. ประชุมเพื่อทบทวนการตรวจเยี่ยม 2. ศึกษารายงานการศึกษาตนเอง 3. ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 4. พิจารณาผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 5. รายงานผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ให้ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารคณะวิชา สถาบันที่รับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6. ส่งรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการต่อคณะวิชา สถาบันที่รับการตรวจสอบคุณภาพในวันสุดท้ายของการตรวจสอบ

6. วิธีการเขียนรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เขียนรายงานผลการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

6.1 ส่วนนำ ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ รายละเอียดของคณะวิชา สถาบัน ได้แก่ ที่ตั้ง ผู้รับผิดชอบระบบประกันคุณภาพ ปรัชญา ภาระงาน วัตถุประสงค์ หรือนโยบายการประกันคุณภาพ

6.2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย รูปแบบของระบบและกลไกการประกันคุณภาพ ผลการตรวจสอบคุณภาพภายในตามองค์ประกอบคุณภาพ ดัชนีบ่งชี้คุณภาพ

6.3 ส่วนวิเคราะห์ ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ ความเห็นโดยสรุปของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ของคณะวิชา สถาบัน จุดแข็ง จุดอ่อน

สำหรับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กำหนดวิธีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของตนเองขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะตรวจสอบและตัดสินว่า หน่วยงานใด ได้จัดให้มีระบบและกลไกการควบคุมคุณภาพตามที่แจ้งไว้ว่าจะดำเนินการหรือไม่ ได้ดำเนินการอย่างไร ดำเนินการไปแล้วมากน้อยเพียงใด และมีแนวโน้มว่า ระบบและกลไก จะทำให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพตามเป้าหมายที่หน่วยงานกำหนดหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานได้รับทราบข้อมูลและข้อวิเคราะห์จากการตรวจสอบภายใน และนำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อการพัฒนาหน่วยงานและรองรับการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกต่อไป ซึ่งแนวทางการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้แบ่งขั้นตอนดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, หน้า 10-16)

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการเตรียมการ

1. หน่วยงานที่ประสงค์จะให้มหาวิทยาลัยได้ทำการตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ทำหนังสือแจ้งความจำนงค์ถึงมหาวิทยาลัย และระบุวัน เวลาที่ประสงค์จะให้มหาวิทยาลัยไปตรวจสอบ ซึ่งควรอยู่ในช่วงเวลาที่มีมหาวิทยาลัยกำหนดไว้ว่าเป็นช่วงการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา พร้อมกับเสนอรายชื่อผู้ที่หน่วยงานประสงค์จะให้คณะกรรมการตรวจสอบภายใน หน่วยงานจำนวน 2 คน โดยพิจารณาจากรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ทบวงมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยประกาศไว้ และอาจพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิอื่น รวมทั้งแจ้งชื่อผู้ที่จะเป็นผู้ประสานงานของหน่วยงาน โดยควรดำเนินการล่วงหน้าอย่างน้อย 2 เดือน

2. มหาวิทยาลัยโดยศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 ประสานงานและแจ้งหน่วยงานเกี่ยวกับวันตรวจสอบ กำหนดการ และรายชื่อ
ประธานและคณะกรรมการตรวจสอบภายใน

2.2 ดำเนินการเสนอมหาวิทยาลัยให้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
ภายใน

2.3 ประสานกับผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเกี่ยวกับการจัดส่งเอกสาร การเดินทาง ที่พัก
และการรับ-ส่ง

3. หน่วยงาน ส่งรายงานการศึกษาตนเองให้มหาวิทยาลัยจำนวนเท่ากับคณะกรรมการ
อย่างน้อย 3 สัปดาห์ ก่อนวันตรวจสอบ

4. มหาวิทยาลัยรับผิดชอบงบประมาณค่าเดินทางและค่าที่พักของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ
ภายนอก และหน่วยงาน รับผิดชอบค่าตอบแทนคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของ
มหาวิทยาลัย (ประกาศมหาวิทยาลัย ฉบับที่ 8/2543 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2543)

5. หน่วยงานที่จะขอรับการตรวจสอบเตรียมการดังนี้

5.1 คณบดี/ผู้อำนวยการสถาบัน/ผู้อำนวยการสำนัก/ประธานคณะกรรมการประกัน
คุณภาพการศึกษาของหน่วยงาน ประชุมคณะกรรมการ/อนุกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อ
กำหนดวันตรวจสอบ/แจ้งวันตรวจสอบ/วางแผนเตรียมการ และกำหนดผู้รับผิดชอบ

5.2 คณบดี/ผู้อำนวยการสถาบัน/ผู้อำนวยการสำนัก/ประธานคณะกรรมการประกัน
คุณภาพการศึกษาของหน่วยงาน แจ้งบุคลากรในหน่วยงานทราบเรื่องการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา
ภายใน

5.3 จัดทำเอกสารรายงานการศึกษาตนเองของหน่วยงาน ถ้าเป็นคณะวิชา ควรมี
การจัดทำเอกสารรายงานการศึกษาตนเองระดับภาควิชาและงานต่างๆ ด้วย เพื่อที่คณะจะได้
ประมวลสรุปเป็นภาพรวมของคณะ สำหรับระดับสถาบัน สำนัก นอกจากรายงานการศึกษาตนเอง
ของสถาบันและสำนัก อาจมีการจัดทำรายงานการศึกษาตนเอง ระดับงาน/หน่วย/แผนก ตาม
ความเหมาะสม

5.4 จัดเตรียมข้อมูลประกอบการตรวจสอบทั้งในรูปแบบของเอกสารและข้อมูลบนฐานอิเล็กทรอนิกส์ให้พร้อมไว้ในห้องปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา โดยมีการจัดหมวดหมู่เข้าแฟ้มหรือแยกประเภทให้สะดวกต่อการสืบค้น โดยจัดให้มีอยู่ตลอดระยะเวลาของการตรวจสอบ และเอกสารประกอบบางส่วน อาจอยู่ตามหน่วยงานย่อยๆ กรณีที่เป็นเอกสารควรมีหมายเลขกำกับให้สอดคล้องกับที่อ้างไว้ในรายงานการศึกษาตนเอง

5.5 จัดเตรียมสถานที่/ห้องประชุม/ห้องปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและสถานที่ต่างๆ ที่จะต้องไปตรวจสอบ สำหรับห้องปฏิบัติงาน ควรมีโต๊ะ เก้าอี้ วัสดุสำนักงาน เอกสารประกอบรายงานเพื่อการสืบค้นที่เหมาะสมกับจำนวนคณะกรรมการ พร้อมทั้งมีเจ้าหน้าที่อย่างน้อย 1 คน เพื่อการประสานงาน

5.6 จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบ เช่น การจัดทำเอกสาร ค่าตอบแทนคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา อาหารว่าง อาหารกลางวัน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการตรวจสอบภายใน ใช้เวลาประมาณ 1-3 วัน

1. คณะกรรมการตรวจสอบภายใน ไปที่หน่วยงานตามเวลาที่นัดหมายเพื่อพบกับผู้บริหารหน่วยงาน
2. หน่วยงาน เสนอข้อมูลสถานะภาพของหน่วยงาน การดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และชี้แจงเอกสารรายงานการประกันคุณภาพการศึกษา และชี้แจงเอกสารรายงานการศึกษาตนเองพอสังเขป คณะกรรมการตรวจสอบภายใน สอบถามข้อมูลเบื้องต้น หรือขอความชัดเจน
3. คณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประชุมวางแผนการตรวจสอบ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบ หรือหน่วยงานที่จะไปตรวจสอบจากเอกสาร ฐานข้อมูล ที่หน่วยงานจัดเตรียมไว้และบันทึกประเด็นที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมและวิธีการหาข้อมูล
4. คณะกรรมการตรวจสอบภายใน ไปตรวจสอบหน่วยงานโดยหาข้อมูลเพิ่มเติมจากการสอบถามผู้บริหาร อาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือโดยการสังเกต หรือการอ่านเอกสารเพิ่มเติม

5. คณะกรรมการตรวจสอบภายใน ประชุมสรุปผลการตรวจสอบเพื่อนำเสนอด้วยวาจาในที่ประชุมผู้บริหารหน่วยงาน

6. คณะกรรมการตรวจสอบภายใน แจ้งผลการตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็นด้านต่างๆ แก่ผู้บริหารหน่วยงาน

7. ผู้บริหารหน่วยงาน ให้ข้อมูลเพิ่มเติม (ถ้ามี)

8. คณะกรรมการตรวจสอบภายใน รับฟังข้อคิดเห็นจากผู้บริหารหน่วยงานและผู้เข้ารับฟัง

9. ประธานคณะกรรมการตรวจสอบภายใน จัดทำรายงานการตรวจสอบร่วมกับคณะกรรมการและเลขานุการ แล้วส่งให้ศูนย์ประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อนำเสนอมหาวิทยาลัย หน่วยงานที่ตรวจสอบ และคณะกรรมการตรวจสอบภายในของมหาวิทยาลัย

อนึ่ง ในกรณีที่คณะ สถาบัน สำนัก จะดำเนินการตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของหน่วยงานของตนเอง ก็สามารถดำเนินการตามแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัยได้

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนภายหลังการตรวจสอบภายใน

1. หน่วยงาน ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณารายงานผลการตรวจสอบที่มหาวิทยาลัยส่งให้
2. หน่วยงาน ดำเนินการวางแผนปรับปรุง และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงาน ดำเนินการปรับปรุงเอกสารรายงานการศึกษาตนเอง เพื่อรองรับการตรวจสอบจากภายนอก และส่งให้มหาวิทยาลัยจำนวน 1 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 4 ระยะเวลาของการตรวจสอบ

หน่วยงาน ควรจัดให้มีการตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของตนเอง ปีละ 1 ครั้ง เพื่อให้หน่วยงานได้รับรู้สถานการณ์และผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา และมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัย ควรไปตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานทุกปีในระบะแรก จากนั้นไปตรวจสอบ 1 ปี ก่อนมีการตรวจสอบภายนอก

เมื่อหน่วยงานมีความพร้อม ควรพัฒนาจากการตรวจสอบภายใน (Internal Audit) เป็นการประเมินภายใน (Internal Assessment) ที่แสดงระดับคุณภาพด้วย

ในการตรวจสอบระบบประกันคุณภาพการศึกษารายในของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในระยะแรก ผู้ตรวจสอบคุณภาพภายใน จะดำเนินการตรวจสอบระบบและกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานตามรายการตรวจสอบ หรือที่เรียกว่า ดัชนีบ่งชี้คุณภาพที่หน่วยงานนั้นกำหนด

จากการศึกษาพบว่า คณะวิชาต่างๆ ที่สังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กำหนดเกณฑ์การตรวจสอบในแต่ละองค์ประกอบแตกต่างกันไป ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เกณฑ์กำหนดผลการตัดสินในองค์ประกอบคุณภาพที่ถือว่ารับรองของคณะวิชาต่างๆ
สังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะวิชา	เกณฑ์กำหนดผลการตัดสินในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพที่ถือว่ารับรอง
1. ศึกษาศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมียังน้อยร้อยละ 80 ของรายการตรวจสอบ
2. มนุษยศาสตร์	1. องค์ประกอบที่ 1 และ 6 ต้องมียังน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ 2. องค์ประกอบที่ 2,3,4,5,7,8 และ 9 ต้องมียังน้อยร้อยละ 70 ของรายการตรวจสอบ
3. เศรษฐศาสตร์	1. องค์ประกอบที่ 1 ต้องมียังน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ 2. องค์ประกอบที่ 5 และ 6 ต้องมียังน้อยร้อยละ 50 ของรายการตรวจสอบ 3. องค์ประกอบที่ 2,3,4,7,8 และ 9 ต้องมียังน้อยร้อยละ 70 ของรายการตรวจสอบ
4. บริหารธุรกิจ	แต่ละองค์ประกอบต้องมียังน้อยร้อยละ 50 ของรายการตรวจสอบ
5. สังคมศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ
6. เกษตรศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ
7. แพทยศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

คณะวิชา	เกณฑ์กำหนดผลการตัดสินในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพที่ถือว่ารับรอง
8. พยาบาลศาสตร์	1. องค์ประกอบที่ 1,2,3 และ 5 ต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ 2. องค์ประกอบที่ 4,6,7,8 และ 9 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 70 ของรายการตรวจสอบ
9. ทันตแพทยศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ
10. สัตวแพทยศาสตร์	1. องค์ประกอบที่ 1,4,6 7 และ 8 ต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ 2. องค์ประกอบที่ 2,3,5 และ 9 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ
11. สถาปัตยกรรม- ศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ
12. อุตสาหกรรม ศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ
13. เกษตรศาสตร์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 80 ของรายการตรวจสอบ
14. วิศวกรรมศาสตร์	การตรวจสอบคุณภาพยังไม่ใช้เกณฑ์ตัดสินคุณภาพ
15. วิทยาศาสตร์	1. องค์ประกอบที่ 1 ต้องมีครบทุกรายการตรวจสอบ 2. องค์ประกอบที่ 6 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 50 ของรายการตรวจสอบ 3. องค์ประกอบที่ 2,3,4,5, 7,8 และ 9 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ

ตารางที่ 6 (ต่อ)

คณะวิชา	เกณฑ์กำหนดผลการตัดสินในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพที่ถือว่ารับรอง
16. วจิตศิลป์	1. องค์ประกอบที่ 5 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 65 ของรายการตรวจสอบ 2. องค์ประกอบที่ 3 และ 9 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 70 ของรายการตรวจสอบ 3. องค์ประกอบที่ 1, 4, 6 และ 8 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ 4. องค์ประกอบที่ 2 และ 7 ต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 80 ของรายการตรวจสอบ
17. เทคนิคการแพทย์	แต่ละองค์ประกอบต้องมีอย่างน้อยร้อยละ 50 ของรายการตรวจสอบ

ที่มา: รายงานผลการตรวจสอบระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในคณะต่างๆ ที่สังกัดมหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2544

จากตารางที่ 6 พบว่า คณะวิชาต่างๆ ที่สังกัดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กำหนดเกณฑ์ผลการตัดสินในแต่ละองค์ประกอบคุณภาพที่ถือว่ารับรองแตกต่างกัน คือ คณะวิชาที่ตรวจสอบคุณภาพทุกรายการทุกองค์ประกอบ จึงถือว่ารับรอง มีคณะสังคมศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะวิชาที่แต่ละองค์ประกอบมีอย่างน้อยร้อยละ 80 ของรายการตรวจสอบ คือ คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิชาที่แต่ละองค์ประกอบมีอย่างน้อยร้อยละ 75 ของรายการตรวจสอบ คือ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิชาที่แต่ละองค์ประกอบมีอย่างน้อยร้อยละ 50 ของรายการตรวจสอบ คือ คณะบริหารธุรกิจ และคณะเทคนิคการแพทย์ นอกจากนั้นคณะมนุษยศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะวจิตศิลป์ ในแต่ละองค์ประกอบ จะกำหนดการตรวจสอบเป็นร้อยละแตกต่างกัน

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา

การประเมินตนเอง คือ ส่วนหนึ่งของกระบวนการประกันคุณภาพ เนื่องจากการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของอุดมศึกษา เป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเพื่อความอยู่รอดและเพื่อการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของประเทศ เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นอย่างต่อเนื่อง ก็คือการประเมินคุณภาพการศึกษา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, หน้า 7) ซึ่งจะต้องครอบคลุมทั้งการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา และการประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษา หลักการสำคัญของการประเมินคุณภาพภายนอกที่กำหนดไว้ในระเบียบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา มีหลักการ สำคัญ 6 ประการ ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, หน้า 26)

1. กำหนดมาตรฐานอุดมศึกษา และพัฒนาเข้าสู่ระดับสากล
2. พัฒนาคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาให้ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด
3. ดำเนินการโดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
4. ความเป็นอิสระ เสรีภาพทางวิชาการ ปรัชญา พันธกิจ และภารกิจที่หลากหลายของสถาบันอุดมศึกษา แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานที่เหมาะสมและยอมรับได้
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาและใช้ระบบประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับระบบประเมินคุณภาพภายนอก
6. ดำเนินการประเมินคุณภาพแบบกัลยาณมิตร อย่างเที่ยงตรง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเน้นการมีส่วนร่วม

องค์กรรับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

ทั้งนี้โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การประกันคุณภาพภายใน นั้น พ.ร.บ.กำหนดให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาที่จะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในขึ้น และให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมี การจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอกนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 บัญญัติมาตรา 49 และ 51ไว้ดังนี้ มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน มาตรา 51 ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าว ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา รายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือคณะกรรมการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไข

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก กำหนดกรอบ แนวทาง และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
2. พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก
3. ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก

4. กำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกที่ดำเนินการโดยผู้ประเมินภายนอก รวมทั้งการรับรองมาตรฐาน ทั้งนี้ในกรณีจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายนอก สำนักงานฯ อาจดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกเองก็ได้

5. พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม และสนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพหรือวิชาการเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

6. เสนอรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปีต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสำนักงานประมาณ เพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา รวมทั้งเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

การเตรียมผู้ประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

ในการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาแต่ละแห่ง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) จะทำการคัดเลือกผู้ประเมินภายนอกที่ผ่านการอบรมและได้รับการรับรองจาก สมศ. ให้ทำตามการประเมินตามข้อกำหนดของ สมศ.

ผู้ประเมินภายนอกระดับอุดมศึกษา หมายถึงบุคคล คณะบุคคล องค์กร สมาคมวิชาการ วิชาชีพที่มีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการฯ กำหนดหรือนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณภาพการศึกษาและมีผู้ประเมินที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดและได้รับการรับรองจาก สมศ.

1. คุณสมบัติของผู้ประเมินภายนอก

1.1 คุณสมบัติทั่วไป

วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ

ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 15 (3) (4) ของพระราชบัญญัติฯ คือ ไม่เป็นบุคคลล้มละลายคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดย

คำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ และไม่เคยได้รับโทษทางวินัย

มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งการบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตร การจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

มีความรู้และมีทักษะด้านการประเมินผล และมีความเข้าใจตรรกะเบื้องต้นและเกณฑ์การประเมินระดับอุดมศึกษา

มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีทักษะในการสื่อสาร

มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีความรอบคอบและตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

มีความเป็นกลาง

มีบุคลิกภาพมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกันและประสานงานกับผู้อื่นได้ดี

มีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตร

1.2 คุณสมบัติเฉพาะ

ผ่านการฝึกอบรมและได้รับการรับรองจาก สมศ.

มีคุณสมบัติอื่น ๆ ตามที่ สมศ. กำหนด

1.3 จรรยาบรรณของผู้ประเมิน

ตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาอย่างตรงไปตรงมา ตามความรู้ความชำนาญในวิชาชีพ

มีความเที่ยงตรงเป็นกลาง และรายงานสิ่งที่คิดพบตามความเป็นจริงอย่างชัดเจน มีเหตุผล และหลักฐานสนับสนุนไม่ใช้ความรู้สึกหรือลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

สื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้อย่างชัดเจนและเปิดเผย

รักษาความลับของข้อมูลสารสนเทศส่วนบุคคลที่ได้รับระหว่างการตรวจเยี่ยมและ

ประเมินผล

ไม่เรียกร้องในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถานศึกษา

ไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือธุรกิจอื่นใดในการตรวจเยี่ยมและการประเมินคุณภาพภายนอก

ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน สถานศึกษา และประเทศเป็นหลัก

2. การรับรองและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก

ในการให้การรับรองผู้ประเมินภายนอกระดับอุดมศึกษา เพื่อทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถาบันอุดมศึกษานั้น สมศ. กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ 3 แนวทางดังนี้

1. พิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ โดยจะมีการออกไปรับรองเป็นผู้ประเมินคุณภาพภายนอกมารับเชิญ
2. พิจารณาผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด และผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรของ สมศ.
3. เป็นบุคคลที่สมาคมองค์การวิชาการ วิชาชีพ ร่วมกับ สมศ. พิจารณาเห็นสมควรให้การรับรองเป็นผู้ประเมินภายนอก

ดัชนีการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา

ในการดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้มีการกำหนดดัชนีการประเมินขึ้น เพื่อใช้ดัชนีดังกล่าวเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงผลการจัดการศึกษา และในขณะเดียวกัน ก็เพื่อให้กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอกที่อาศัยดัชนีเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ได้กำหนดหลักการ ตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพไว้ดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2544, หน้า 28-29)

1. คำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามปฏิรูปการจัดการศึกษา
2. คำนึงถึงการใช้ปัจจัย กระบวนการ และผลของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการตามมาตรฐานอุดมศึกษา

3. มีจำนวนไม่มาก แต่ต้องมีความสำคัญ ชัดเจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันในหมู่สถาบันอุดมศึกษา
 4. คำนึงถึงรูปแบบ ความหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษา ตามที่ได้แสดงแนวทางไว้ใน
ปรัชญา พันธกิจของแต่ละสถาบัน
 5. คำนึงถึงความสอดคล้องต่อเนื่องกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถาบันอุดมศึกษา
โดยประสานเชื่อมโยงข้อมูลจากรายงานประจำปีของสถาบันที่มีลักษณะ เป็นรายงานการประเมิน
ตนเอง
 6. กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
 7. มีความเป็นสากลเพื่อยกระดับมาตรฐานอุดมศึกษาให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ
- เนื่องจากการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
กำหนดให้เป็นการประเมินคุณภาพสถานศึกษา ดังนั้น จึงต้องมีการกำหนดระดับการประเมินให้ชัดเจน
ว่า ส่วนใดที่จะเป็นการประเมินระดับภาพรวมทั้งสถาบัน และ เรื่องใดที่จะขอให้สถาบันหรือหน่วยงาน
ต้นสังกัดจัดเตรียมข้อมูลในการประเมินระดับคณะหรือสาขาวิชา เพื่อให้สามารถประเมินได้แม่นยำ
เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด ดังรายละเอียดร่างดัชนีสมรรถนะการประเมินคุณภาพภายนอก
ระดับอุดมศึกษา ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ร่างดัชนีสมรรถนะการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา

ดัชนีสมรรถนะ (Performance Index) กลาง

องค์ประกอบที่ 1 คุณภาพบัณฑิต

1. ร้อยละการได้งานภายใน 1 ปี รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ และร้อยละการเรียนต่อ
ระดับบัณฑิตศึกษา (แหล่งข้อมูล : วิจัยสถาบัน)
2. ระดับความพอใจของผู้ประกอบการ/ผู้ใช้บัณฑิต สํารวจภายใน 1 ปี
3. จำนวนบทความจากวิทยานิพนธ์หรือเทียบเท่าของนักศึกษาปริญญาเอกที่ตีพิมพ์ในวารสารที่มี
ผู้ประเมินอิสระต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าทั้งหมด (แหล่งข้อมูล : วิจัย
สถาบัน)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ดัชนีสมรรถนะ (Performance Index) กลาง

4. จำนวนบทความจากวิทยานิพนธ์หรือเทียบเท่าของนักศึกษาระดับปริญญาโทที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ปริญญาโท หรือเทียบเท่าทั้งหมด (แหล่งข้อมูล : วิทยาลัยสถาบัน)

องค์ประกอบที่ 2 การเรียนรู้

5. มีการนิรูปรกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (แหล่งข้อมูล : หลักสูตร/ตรวจเยี่ยม/สังเกตการณ์/สัมภาษณ์)
6. ความเห็นของนักศึกษาต่อประสิทธิภาพการสอนของคณาจารย์ (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
7. จำนวนกิจกรรม/โครงการของงานกิจกรรมนักศึกษาต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
8. มีการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 3 การสนับสนุนการเรียนรู้

9. จำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่าต่ออาจารย์ประจำทุกระดับ (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
10. งบประมาณดำเนินการจริงต่อนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
11. ร้อยละของอาจารย์ประจำที่มีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
12. จำนวนคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการเรียนการสอนต่อจำนวนนักศึกษา (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ดัชนีสมรรถนะ (Performance Index) กลาง

13. ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในระบบห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศต่อนักศึกษาเต็มเวลา และ/หรือ ค่าใช้จ่ายของหนังสือ/วารสาร/ข้อมูลสารสนเทศ ฯลฯ ต่อนักศึกษา (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการ

14. ร้อยละของเงินเดือนบุคลากรทุกประเภทต้องดำเนินการทั้งหมด (ไม่รวมเงินเดือนบุคลากรในการบริหารจัดการหอพัก โรงพยาบาล ฯลฯ) (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
15. ร้อยละของเงินเดือนบุคลากรในการบริหารจัดการต้องดำเนินการทั้งหมด หรือจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่าต่อบุคลากรในการบริหารจัดการ (Non-Acadimic) (ไม่รวมเงินเดือนบุคลากรในการบริหารจัดการหอพัก (โรงพยาบาล ฯลฯ) (แหล่งข้อมูล : การประกัน)
16. ร้อยละของค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการของส่วนกลางต้องดำเนินการทั้งหมด (ไม่รวมเงินในการบริหารจัดการหอพัก โรงพยาบาล ฯลฯ) (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
17. ค่าเสื่อมราคาต่อนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
18. ร้อยละของเงินเหลือจ่ายสุทธิต้องดำเนินการ (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 5 การวิจัยและงานสร้างสรรค์

19. จำนวนบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ และงานสร้างสรรค์ที่ประเมินโดยผู้ประเมินอิสระต่อจำนวนอาจารย์ประจำทุกระดับ (แหล่งข้อมูล : วิจัยสถาบัน/การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ดัชนีสมรรถนะ (Performance Index) กลาง

20. จำนวนเงินสนับสนุนงานวิจัยจากภายนอกต่ออาจารย์ประจำทุกระดับ (แหล่งข้อมูล :
วิจัยสถาบัน/การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
21. จำนวนเงินสนับสนุนงานวิจัยในสถาบันต่ออาจารย์ประจำทุกระดับ (แหล่งข้อมูล : วิจัย
สถาบัน/การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 6 การบริการวิชาการ

22. จำนวนกิจกรรม/โครงการที่ให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน (แหล่งข้อมูล : การประกัน
คุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
23. จำนวนการเป็นกรรมการวิชาการ วิชาชีพ กรรมการวิทยานิพนธ์ภายนอกสถาบันต่ออาจารย์
ทั้งหมด (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 7 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

24. จำนวนกิจกรรมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/
ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 8 ระบบการประกันคุณภาพภายใน

25. มีระบบ กลไก ในการประกันคุณภาพการศึกษา (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/
ต้นสังกัด)
26. ประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพภายในได้ตามเป้าหมายที่กำหนด (แหล่งข้อมูล : การประกัน
คุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
-

สำหรับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้มีการดำเนินการในด้านการประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย และพัฒนาไปสู่ระบบสากล จากข้อกำหนดในระเบียบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ที่ว่าด้วยหลักการในการประเมินคุณภาพ และร่างดัชนีระดับการประเมินและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกสำหรับสถาบันอุดมศึกษานั้น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ก็ได้ดำเนินการมาอย่างสม่ำเสมอก่อนที่จะมี สมศ. เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพของนักศึกษา โดยได้มีการดำเนินการด้านต่างๆ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543)

1. มีกฎระเบียบต่างๆ เช่น ระเบียบการพัฒนาหลักสูตร ระเบียบการสอน ระเบียบการวัดผล และมีการนำไปปฏิบัติ พร้อมทั้งมีคู่มือสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เช่น คู่มืออาจารย์ คู่มือแนะนำวิธีสอน จึงทำให้ได้มาซึ่งจำนวนวิชาที่มีแผนการสอน คุณภาพของการออกข้อสอบ รูปแบบการสอนที่หลากหลาย จำนวนบัณฑิตที่จบตามเวลา จำนวนบัณฑิตเกียรตินิยม
2. มีแผนและระบบการสรรหา คัดเลือก และพัฒนาอาจารย์ที่ชัดเจน โปร่งใส และได้มีการปฏิบัติตามนั้น ผลที่ได้รับคือ คุณวุฒิและประสบการณ์ของอาจารย์ในสาขาต่างๆ
3. มีระบบการจัดสรรภาระงานอาจารย์ ผลที่ได้รับคือ ภาระงานอาจารย์ต่อสัปดาห์ จำนวนนักศึกษาต่ออาจารย์
4. มีระบบติดตามผลบัณฑิต ผลที่ได้รับคือ อัตราการได้งาน การศึกษาต่อ เงินเดือนเฉลี่ย
5. มีระบบประเมินการสอน ผลที่ได้รับคือ ระดับความพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ค่าเฉลี่ยผลประเมินการสอน
6. มีแผนจัดหาและพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ ระบบบริการและติดตามการใช้งาน ห้องเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ คอมพิวเตอร์ ผลที่ได้รับคือมาตรฐานห้องเรียน ห้องสมุด จำนวน IT ต่อจำนวนคอมพิวเตอร์ต่อนักศึกษา ระดับความพอใจของผู้ใช้บริการ
7. มีระบบการรับนักศึกษาที่สอดคล้องกับลักษณะสถาบัน ผลที่ได้รับคือคะแนนเฉลี่ยนักศึกษาใหม่ สัดส่วนผู้สมัครกับที่รับจริง และสัดส่วนภูมิหลังของนักศึกษา
8. มีระบบให้ทุนการศึกษา ผลที่ได้รับ จำนวนนักศึกษาที่รับทุน
9. มีระบบให้คำปรึกษา ระบบบริการและติดตามการให้บริการหอพัก อาหาร สุขอนามัย ผลที่ได้รับคือ ความเห็นต่อการให้คำปรึกษา ความพอใจบริการต่างๆ

10. มีนโยบายและแผนงานวิจัยที่ชัดเจนและเหมาะสมกับสถาบัน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ พร้อมทั้งมีกลไกระดมและจัดสรรทุนวิจัยที่เป็นระบบ มีระบบการพัฒนานักวิจัยและการติดตามผลการวิจัย ผลที่ได้รับคือ จำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ และนำเสนอของอาจารย์และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวนสิทธิบัตร รางวัล จำนวนทุนทั้งภายในและภายนอกต่อหัวอาจารย์ และงานวิจัยที่เสร็จตามกำหนด

11. มีนโยบายและแผนงานบริการวิชาการที่เหมาะสม ชัดเจน และถูกนำไปปฏิบัติ ผลที่ได้รับคือ สถิติการจัดการศึกษาต่อเนื่องและการฝึกอบรม การเป็นกรรมการและวิทยากร ความพอใจผู้รับบริการ

12. มีนโยบายและแผนงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจนและเหมาะสมกับสถาบัน และได้รับการนำไปปฏิบัติ ผลที่ได้รับคือ สถิติจัดกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

13. มีโครงสร้างและองค์การบริหารที่ชัดเจน ผลที่ได้รับคือ ความเข้าใจในงานของแต่ละฝ่าย แต่ละบุคคล

14. มีระบบสรรหา คัดเลือกผู้บริหารและบุคลากร ผลที่ได้รับคือ คุณวุฒิ และประสบการณ์ของผู้บริหารและบุคลากร

15. มีการระบุอำนาจหน้าที่ของบุคลากร ผลที่ได้รับคือ สัดส่วนของบุคลากรประเภทต่างๆ

16. มีแผนงบประมาณชัดเจนและมีการปฏิบัติตาม ผลที่ได้รับคือ ความเข้าใจของหน่วยปฏิบัติต่อแผนงบประมาณ

17. มีระบบติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณ ผลที่ได้รับคือ ค่าใช้จ่ายดำเนินการต่อนักศึกษา ค่าเสื่อมราคา สัดส่วนงบบริหารส่วนกลาง และสัดส่วนงบบุคลากร

ในปี พ.ศ. 2544 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ดำเนินการตรวจสอบระบบประกันคุณภาพการศึกษาของคณะวิชาต่างๆ ในขณะเดียวกัน ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำดัชนีวัดคุณภาพสำหรับการประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะทำงานพัฒนาดัชนีประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้มีการประชุมจำนวน 4 ครั้ง และได้จัดทำดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators : KQI/KPI) มีการประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยอาศัยดัชนีวัดคุณภาพ/ผลดำเนินการประเมิน

คุณภาพ จำนวน 64 ดัชนี และได้จัดสัมมนาเรื่องการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา และการเขียนรายงานการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report : SAR) เมื่อวันที่ 13-14 ธันวาคม 2544 พร้อมทั้งได้มีการพิจารณาร่างดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงานการประเมินคุณภาพ การศึกษาดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ร่างดัชนีคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators: KQI/KPI) การประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาดัชนีชี้วัดคุณภาพการศึกษา ครั้งที่ 1-4/2544)

ดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators:KQI/KPI)

องค์ประกอบที่ 1 ปรัชญา วัฒนธรรม วัดดูประสงค์ วิสัยทัศน์ การกิจ นโยบาย และแผนปฏิบัติการ

1. ร้อยละของบุคลากรที่เข้าใจปณิธาน วิสัยทัศน์ และภารกิจของมหาวิทยาลัย
2. ร้อยละของบุคลากรที่เข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของคณะ สำนัก สถาบัน
3. ร้อยละของจำนวนแผนปฏิบัติที่ดำเนินการสำเร็จตามแผน

องค์ประกอบที่ 2 การเรียนการสอน

4. ร้อยละของหลักสูตรที่มีการประเมินและปรับปรุง
5. มีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (แหล่งข้อมูล : หลักสูตร/ตรวจเยี่ยม/สังเกตการณ์/สัมภาษณ์)
6. มีการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
7. ร้อยละของกระบวนการวิชาที่มีการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์
8. จำนวนนักศึกษาเต็มเวลาต่อคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการเรียนการสอน
9. Internet Bandwidth ต่อจำนวนนักศึกษาเต็มเวลา
10. ค่าใช้จ่ายในส่วนของหนังสือ วารสาร ข้อมูลสารสนเทศต่อนักศึกษาเต็มเวลา
11. ค่าใช้จ่ายในส่วนของวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการเรียนการสอนต่อนักศึกษาเต็มเวลา

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators:KQI/KPI)

12. จำนวนพื้นที่ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่อนักศึกษาเต็มเวลา
13. จำนวนนักศึกษาเต็มเวลาต่ออาจารย์ประจำ
14. ความเห็นของนักศึกษาต่อประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
15. ร้อยละของอาจารย์ที่มีวุฒิวิทยุโท
16. ร้อยละของอาจารย์ที่มีวุฒิวิทยุเอกหรือเทียบเท่า
17. ร้อยละของอาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์
18. ร้อยละของอาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์
19. ร้อยละของอาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์
20. จำนวนอาจารย์ต่อคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกับระบบเครือข่าย
21. ค่าเฉลี่ยของคะแนนสอบเข้าคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม
22. ร้อยละของผู้สมัครต่อจำนวนนักศึกษาที่ประกาศรับทั้งหมด
23. ร้อยละของนักศึกษาที่เรียนต่อในปีที่สอง
24. ร้อยละของนักศึกษาที่พ้นสภาพเพราะผลการเรียนในปีที่หนึ่ง
25. ค่าเฉลี่ยของ GPA ของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา
26. ร้อยละของนักศึกษาที่ได้รับเกียรตินิยมต่อนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา
27. ร้อยละของนักศึกษาที่เรียนสำเร็จตามหลักสูตรต่อจำนวนที่รับเข้า
28. ร้อยละของการได้งานภายใน 1 ปี รวมทั้งการประกอบอาชีพอิสระ และร้อยละของการเรียนต่อระดับบัณฑิตศึกษา (แหล่งข้อมูล : วิจัยสถาบัน)
29. ระดับความพอใจของผู้ประกอบการ ผู้ใช้บัณฑิต สํารวจภายใน 1 ปี (แหล่งข้อมูล : วิจัยสถาบัน)
30. เงินเดือนเฉลี่ยตั้งต้นของบัณฑิต

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators:KQI/KPI)

31. จำนวนบทความจากวิทยานิพนธ์หรือเทียบเท่าของนักศึกษาปริญญาเอกที่ตีพิมพ์ในวารสารที่มีผู้ประเมินอิสระต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ ปริญญาเอกหรือเทียบเท่าทั้งหมด (แหล่งข้อมูล : วิทยาลัยสถาบัน)
32. จำนวนบทความจากวิทยานิพนธ์หรือเทียบเท่าของนักศึกษาปริญญาโทที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ปริญญาโท หรือเทียบเท่าทั้งหมด (แหล่งข้อมูล : วิทยาลัยสถาบัน)

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาและสนับสนุนนักศึกษา

33. จำนวนเงินที่จัดสรรเป็นทุนการศึกษา
34. งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งอำนวยความสะดวกต่อนักศึกษา
35. งบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนกิจกรรม คุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และทักษะชีวิตต่อนักศึกษา
36. จำนวนกิจกรรม โครงการของงานกิจกรรมนักศึกษาต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด (แหล่งข้อมูล: การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

องค์ประกอบที่ 4 การวิจัย

37. จำนวนเงินสนับสนุนการวิจัยจากภายนอกต่ออาจารย์ประจำทุกระดับ
38. จำนวนเงินสนับสนุนการวิจัยจากภายในสถาบันต่ออาจารย์ประจำทุกระดับ
39. จำนวนบทความวิจัยที่พิมพ์เผยแพร่และสร้างสรรค์ที่ประเมินโดยผู้ประเมินอิสระต่อจำนวนอาจารย์ประจำทุกระดับ (แหล่งข้อมูล : วิทยาลัยสถาบัน/การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
40. จำนวนหนังสือ ตำรา เอกสารการสอนที่เขียนจากงานวิจัยของอาจารย์ทั้งหมด
41. ร้อยละของงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน หรืออุตสาหกรรม หรือการพัฒนาประเทศ

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators:KQI/KPI)

42. ผลงานวิชาการที่ได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกในสาขานั้นต่ออาจารย์ทั้งหมด

องค์ประกอบที่ 5 การบริการวิชาการแก่ชุมชน

43. จำนวนกิจกรรม โครงการที่ให้บริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

44. จำนวนการเป็นกรรมการวิชาการ วิชาชีพ กรรมการวิทยานิพนธ์นอกสถาบัน

45. จำนวนเงินที่ให้บริการวิชาการแก่ชุมชนต้องบดำเนินการทั้งหมด

46. จำนวนครั้งของการเป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานนอกสถาบันต่ออาจารย์

องค์ประกอบที่ 6 การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

47. จำนวนกิจกรรมในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)

48. งบประมาณที่ใช้ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมต้องบดำเนินการทั้งหมด

องค์ประกอบที่ 7 การบริหารจัดการบริหารงาน

49. ร้อยละของบุคลากรที่มีความพึงพอใจในสภาพการทำงานและงานที่ทำ

50. จำนวนครั้งในการเข้าร่วมการอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการ ประชุมวิชาการต่อคน

องค์ประกอบที่ 8 การเงินและงบประมาณ

51. งบประมาณดำเนินการต่อนักศึกษาเต็มเวลา

52. ค่าเสื่อมราคาต่อนักศึกษาเต็มเวลา

53. ร้อยละของเงินเดือนบุคลากรทุกประเภทต้องบดำเนินการทั้งหมด

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน (Key Quality/Performance Indicators:KQI/KPI)

54. ร้อยละของเงินเดือนบุคลากรในส่วนการบริหารจัดการต้องบดำเนินการทั้งหมด
55. ร้อยละของค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการต้องบดำเนินการทั้งหมด
56. ร้อยละของเงินเดือนจ่ายสุทธิต้องบดำเนินการทั้งหมด
57. ร้อยละของเงินเดือนและนักวิจัยต้องบดำเนินการทั้งหมด
58. ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรต้องบประมาณทั้งหมด
59. ร้อยละของการใช้เครื่องมือ ครุภัณฑ์การเรียนการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการต่อเวลาทำการ
60. ร้อยละของเวลาการใช้ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่อเวลาทำการ
61. ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในระบบห้องสมุดและสารสนเทศต้องบดำเนินการทั้งหมด
62. ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการเรียนการสอนต้องบดำเนินการทั้งหมด

องค์ประกอบที่ 9 ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

63. มีระบบ กลไกในการประกันคุณภาพการศึกษา (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน/ต้นสังกัด)
64. ประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพภายในได้ตามเป้าหมายที่กำหนด (แหล่งข้อมูล : การประกันคุณภาพภายใน ต้นสังกัด)
65. ร้อยละของคณะ สำนัก และสถาบันที่ผ่านการประเมินในระดับดี

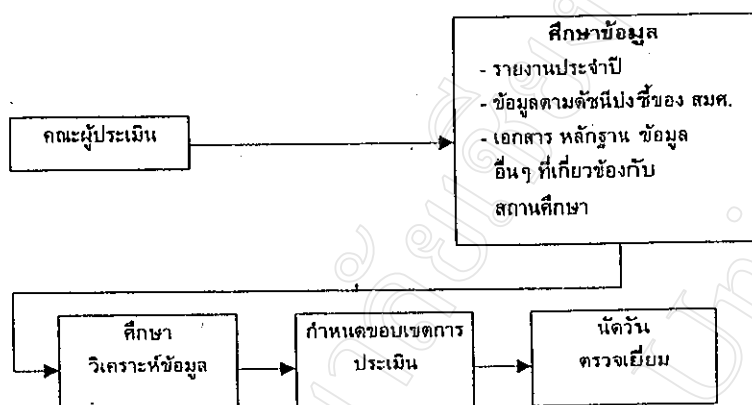
ที่มา: เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา และการเขียนรายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report : SAR) ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2544

จากตารางที่ 8 พบว่า ดัชนีวัดคุณภาพ/ผลการดำเนินงาน การประเมินคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการประเมินครบทั้ง 9 องค์ประกอบ ส่วนดัชนีวัดคุณภาพ ส่วนมากจะเป็นการวัดด้านปริมาณมากกว่าด้านคุณภาพ

กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก

กระบวนการประเมินคุณภาพภายนอก ประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ๆ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา และหลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544, หน้า 31-36)

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

1. สมศ. ดำเนินการคัดเลือกและเตรียมคณะผู้ประเมินภายนอก รวมทั้งกำหนดสถานศึกษาที่จะประเมิน

2. คณะผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจาก สมศ. ให้เป็นผู้ประเมินสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปีของสถานศึกษา รายงานผลการประเมินตามดัชนีชี้วัดที่ สมศ. กำหนด และเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ซึ่งขอให้สถานศึกษาจัดส่งมาให้ล่วงหน้าประมาณ 3-6 เดือน

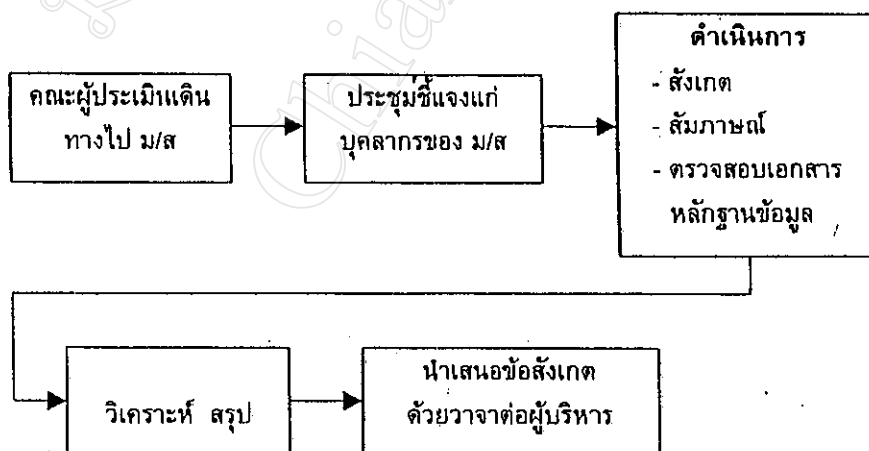
รายงานประจำปีของสถานศึกษา เป็นรายงานประจำปีที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพหรือรายงานการประเมินตนเองของสถาบัน ซึ่งควรมีสาระสำคัญประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ สภาพปัจจุบันของสถานศึกษา ผลการประเมินการดำเนินงานของสถาบัน และข้อเสนอแนะหรือแผนการพัฒนาสถาบันต่อไป

3. คณะผู้ประเมินภายนอก ศึกษาวิเคราะห์รายงานประจำปีของสถานศึกษา ข้อมูลตามดัชนีชี้วัดของ สมศ. และเอกสารหลักฐานข้อมูลอื่นๆ

4. คณะผู้ประเมิน ประชุมปรึกษาหารือ กำหนดประเด็น และรายการข้อมูลที่จะต้องตรวจสอบระหว่างการตรวจเยี่ยมว่าจะต้องตรวจสอบรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมอะไรบ้าง จากแหล่งใด ด้วยวิธีการอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้มีหลักฐานครบถ้วนเพียงพอในการสรุปผลการประเมินอย่างถูกต้องชัดเจน

5. หลังจากนั้น คณะผู้ประเมินภายนอก ร่วมกันวางแผนการตรวจเยี่ยมและการประเมิน กำหนดตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายภาระงานให้ผู้ประเมินภายนอกแต่ละคนให้ชัดเจน แล้วนัดวันที่จะไปตรวจเยี่ยมกับสถานศึกษา โดยขอให้สถานศึกษาช่วยเตรียมสถานที่ในสถานศึกษาที่คณะผู้ประเมินภายนอกจะสามารถทำงานและมีโอกาสประชุมปรึกษาหารือกันอย่าง เป็นอิสระและไม่รบกวนผู้อื่นในระหว่างการตรวจเยี่ยม รวมทั้งจัดเตรียมเอกสารหลักฐานข้อมูลต่างๆ ทั้งในส่วนที่ได้แจ้งไว้ล่วงหน้าและส่วนที่อาจขอเพิ่มเติม ตลอดจนนัดหมายผู้เกี่ยวข้อง เช่น กรรมการสภามหาวิทยาลัย/สถาบัน ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง นิสิต นักศึกษา เป็นต้น เพื่อให้คณะผู้ประเมินภายนอกเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม ทั้งโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือวิธีการอื่นๆ ตามกำหนดการในตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก อนึ่ง เพื่อให้การตรวจเยี่ยมสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย หัวหน้าคณะผู้ประเมินหรือผู้แทน อาจไปพบกับผู้บริหารสถานศึกษานั้นๆ เพื่อสร้างความเข้าใจ และความคุ้นเคยซึ่งกันและกันก่อนที่จะส่งทีมผู้ประเมินทั้งหมดเข้าไป

ขั้นตอนที่ 2 ระหว่างการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

1. คณะผู้ประเมิน เดินทางไปยังสถานบันอุดมศึกษาตามกำหนดวัน เวลา ที่ได้นัดหมายกับสถาบันไว้ ซึ่งกำหนดเวลาการตรวจเยี่ยมสถานบันอุดมศึกษาหนึ่งๆ กำหนดประมาณ 3-5 วัน (ตามขนาดของงาน)

2. เมื่อเดินทางไปถึงสถานบันอุดมศึกษาในวันแรก ให้มีการประชุมชี้แจงแก่คณะผู้บริหาร และบุคลากรของสถาบันเพื่อรับทราบกระบวนการและวัตถุประสงค์ในการประเมิน/ตรวจเยี่ยม ซึ่งมุ่งเน้นการร่วมมือกันในการพัฒนาปรับปรุงสถาบัน และสร้างความคุ้นเคยระหว่างคณะผู้ประเมินกับผู้บริหารและบุคลากรของสถาบัน รวมทั้งเพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับแผนและตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก และการปฏิบัติตนของสถานศึกษาระหว่างการตรวจเยี่ยม การพูดคุยในการประชุม อาจเป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางการ (Informal) และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชักถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและร่วมมือซึ่งกันและกัน

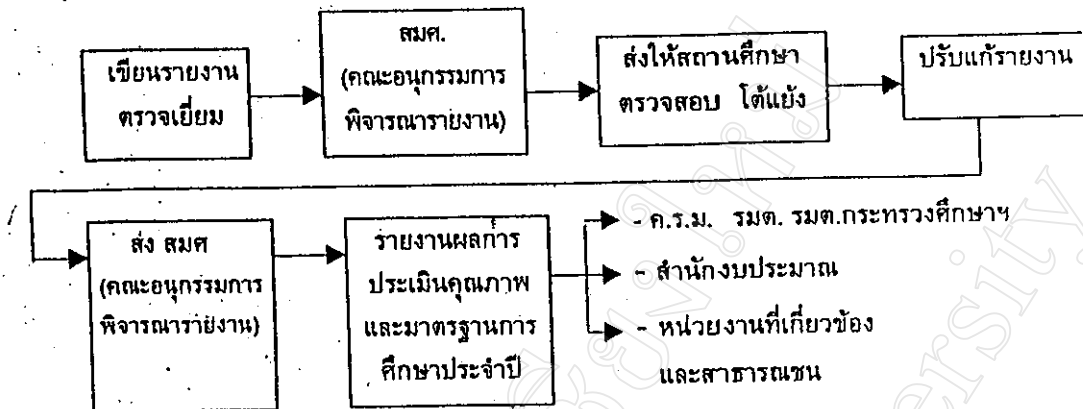
3. ระหว่างการตรวจเยี่ยม คณะผู้ประเมินภายนอก จะทำการประเมินคุณภาพสถานศึกษาตามขอบข่ายและประเด็นที่ได้กำหนดไว้

การตรวจเยี่ยมสถานศึกษาเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ตามที่สถานศึกษาส่งให้ สมศ. รวมทั้งหลักฐานอื่นๆ ที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงอื่นๆ ของสถาบัน การรวบรวมข้อมูลหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก อาจใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรรมการสภามหาวิทยาลัย/สถาบัน ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครอง นิสิตนักศึกษา คิษย์เก่า เป็นต้น

4. เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว คณะผู้ประเมิน จะนำข้อค้นพบหรือข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาอภิปรายร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์สรุปผลการตรวจเยี่ยมและข้อเสนอแนะ

5. นำเสนอข้อสังเกตต่อผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลต่างๆ และให้โอกาสสถานศึกษาชี้แจงในกรณีที่สถานศึกษาเห็นว่าข้อสังเกตยังไม่ถูกต้อง ไม่ชัดเจน หรือไม่ครอบคลุมบางประการ

ขั้นตอนที่ 3 หลังการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา

1. เมื่อเสร็จภารกิจในการตรวจเยี่ยมสถานศึกษา คณะผู้ประเมินภายนอก จะร่วมกันจัดทำร่างรายงานผลการประเมินสถานศึกษาจากข้อมูลหลักฐานต่างๆ ทั้งหมดที่รวบรวมได้
2. คณะผู้ประเมิน เสนอรายงานผลการประเมินสถานศึกษาต่อ สมศ. เพื่อพิจารณาเบื้องต้น ซึ่ง สมศ. อาจจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อพิจารณารายงานดังกล่าวตามความเหมาะสม
3. จากนั้น ส่งร่างรายงานฯให้สถานศึกษาพิจารณาตรวจสอบและโต้แย้ง หรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมในบางกรณีภายใน 15 วัน นับจากวันที่สถานศึกษาได้รับร่างรายงานฯ
4. คณะผู้ประเมิน ปรับปรุงแก้ไขรายงานผลการประเมิน
5. เสนอรายงานต่อ สมศ. เพื่อให้การรับรองรายงานผลการประเมิน
6. สมศ. จัดทำรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปี เสนอต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง สำนักงานประมาณ เพื่อประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายทางการศึกษา และจัดสรรงบประมาณการศึกษา รวมทั้งเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน
7. ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใด ไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนด สมศ. จะจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในเวลาที่กำหนด
8. หากสถานศึกษา มิได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข สมศ. จะรายงานต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การติดตาม ประเมินผลผู้ประเมินภายนอก

ในระหว่างและภายหลังการประเมินสถานศึกษาของคณะผู้ประเมินภายนอก สมศ. จะทำการกำกับดูแลคุณภาพและประเมินผลงานของผู้ประเมิน โดยอาศัยทั้งข้อมูลย้อนกลับจากสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องว่า ผู้ประเมินได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์และข้อกำหนดของ สมศ. หรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีการตรวจสอบคุณภาพของผู้ประเมินจากรายงานการประเมินสถานศึกษาที่คณะผู้ประเมินส่งรายงานมายัง สมศ. อีกด้วย

การรายงานผลการประเมิน

เมื่อคณะผู้ประเมินคุณภาพภายนอก ดำเนินการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาและเสนอรายงานผลการประเมินต่อ สมศ. เพื่อให้การรับรองแล้ว สมศ. จะพิจารณารายงานการประเมินผลการดำเนินงานดังกล่าว โดยจะมีการจัดทำข้อเสนอแนะในเชิงสร้างสรรค์แล้วส่งไปยังหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในเวลาที่กำหนดในกรณีที่มีผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษานั้น ยังไม่ได้ตามมาตรฐาน อนึ่ง หากสถานศึกษา มิได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข สมศ. จะทำรายงานเสนอต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการให้มีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา

การติดตามผล เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การติดตามผลการพัฒนาของสถานศึกษา จะพิจารณาจากรายงานประจำปีของสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และจากรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอก โดยคณะผู้ประเมินภายนอกที่ สมศ. ให้การรับรอง รวมทั้งติดตาม ส่งเสริม สนับสนุน ประสาน เชื่อมโยงกับหน่วยงานต้นสังกัดในการประกันคุณภาพภายใน รวมทั้งการพัฒนาสถานศึกษาตามข้อเสนอแนะจากการประเมินคุณภาพภายนอก นอกจากนี้ ยังอาจติดตามตรวจสอบสถานศึกษาบางแห่งเป็นการศึกษาวิจัยกรณีตัวอย่างว่า สถานศึกษานั้นๆ ได้ใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่

การจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปี

ในแต่ละปี สมศ. จะทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการประเมินภายนอกสถานศึกษา และผลการพัฒนาการศึกษาของสถาบัน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาเพื่อรายงานต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และสำนักงานประมาณเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา รวมทั้งเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนต่อไป